

Uluslararası İlişkiler Çerçevesinde 1964 Tokyo Olimpiyat Oyunları ve Türkiye'nin Oyunlar'daki Performansı*

Edip ÖNCÜ¹

¹Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Trabzon/Türkiye

ARAŞTIRMA

Öz

Bıçimlendirmeyi 1964 Tokyo Olimpiyat Oyunları Asya kıtasında düzenlemiş ilk Olimpiyat'tır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra on yıl içinde küllerinden yeniden doğan Japonya, uluslararası konjonktürün büyük etkisiyle kazandığı ev sahipliği görevini ziyadesiyle yerine getirmiş ve Tokyo Oyunları'nı sportif ve diplomatik açıdan bir çıkış rampası olarak kullanmıştır. Oyunlar'da 29 madalya kazanan Japonya, baştan aşağı yenilediği altyapısıyla Tokyo ve çevresinin ekonomik ve turistik potansiyelini ve organizasyondaki başarısıyla teknolojik ve endüstriyel gelişimini dünyaya tanıtmıştır. Üçte ikisi güreşçilerden oluşan sporcu kfilesıyla Türkiye, hepsi güreşte olmak üzere ikisi altın altı madalya kazanmış ve Türkiye 1992'ye kadar Oyunlar'da bu sayıya ulaşamamıştır. Japonya'nın çıkışa geçtiği Türkiye'nin ise gerilemeye başladığı Tokyo Olimpiyatı'nın uluslararası çerçevede incelendiği bu araştırma makalesinde Türkçe ve İngilizce çok çeşitli birincil ve ikincil kaynaklar kullanılarak bahsedilen olgunun sebepleri ve sonuçları nitel yöntemle analiz edilmiştir. Çalışmanın ana amacı Türk spor tarihinin fazla işlenmeyen bir alanını dünya literatüründe incelemek; uzun erimli amacı ise Olimpik performansın ve organizasyon başarısının anlaşılmasında tarihsel altyapının önemini göstermektir. Keza, bir Asya ülkesi olarak Japonya ikisi Kış Olimpiyatları olmak üzere Olimpiyatlar'a dört kez ev sahipliği yapmış; Türkiye ise beş kez aday olmasına rağmen hiç ev sahipliği kazanamamıştır. Bu bağlamda, İstanbul ve Tokyo'nun yollarının kesiştiği ve ayrıştığı düzlemlerde, spordan ayrı düşünülemez dış politika dinamiklerinin sosyo-politik iç dinamiklere uzandığı bu çalışmada disiplinler üstü bir yaklaşımla Türkiye'nin Olimpik Hareketi'ne katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tokyo 1964, Japonya, Türkiye, Olimpiyat, Güreş.

¹Öğr. Gör. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Trabzon, e-posta: ediponcu@ktu.edu.tr

*Bu çalışma yazarın 'Soğuk Savaş Dönemi'nde Olimpiyat Oyunları ve Türkiye (1948-1988)' adlı doktora tezi temel alınarak oluşturulmuştur.

Tokyo 1964 Summer Olympics and Turkiye's Olympic Performance in Tokyo: An International Relations Perspective

Abstract

The 1964 Tokyo Olympic Games was the first Olympic games held in Asia. Reincarnated from its ashes in a decade after WWII, Japan more than successfully hosted the 18th Summer Olympic Games, which at a very suitable international political conjuncture it utilized as a starting block both in sports and diplomacy. For the Games, Japan fully renovated the infrastructure of Tokyo region and showcased the economic and touristic potential of their country. The success of their organizational prowess proved the Japanese nation's industrial and technological advances. Turkiye, on the other hand, participated in the Tokyo Olympics with a small number of athletes, of which two-thirds were wrestlers. Their performance was less than desirable, two gold medals and six in total, a feat which could not be repeated in the next six Olympic games by Turkiye. Whereas Turkiye was descending, Japan was ascending amongst the Olympic nations. This research article, thus examines the Tokyo Olympics in this context by using primary and secondary sources in Turkish and English in order to understand and analyze the reasons and results of this trend by qualitative methods. The primary objective of this study is to investigate a relative virgin domain of Turkish sports history. The secondary objective, far reaching in its aims, is to demonstrate that the success in Olympic performances and organization i.e. hosting the Olympic games needs to be sought in the historical background. Whereas Japan won the right to host four Olympic games (two Winter Olympic games) Turkiye failed in all of its five bids. In this context, this cross-disciplinary study aims to contribute to the Olympic movement in Turkiye by revealing the extension of the foreign policy dynamics in domestic socio-political dynamics on the conjunction where the fates of İstanbul and Tokyo converged and diverged.

Keywords: 1964 Tokyo, Japan, Turkiye, Olympics, Wrestling.

Giriş

1964 Tokyo Olimpiyat Oyunları Asya kıtasında düzenlenen ilk Olimpiyat Oyunları'dır. Oyunlar'ın Tokyo'da düzenlenmesi kararı hem Japonya hem de Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) ve Olimpik Hareket için bir dönüm noktasının simgesi olmuştur. Keza, bir Batılı "seçkinler kulübü"nü entelektüel ve sosyo-politik ürünü olarak ortaya çıkan Modern Olimpiyat Oyunları, 50 yıllık tarihinde ilk kez bu kalıplarının dışına çıkmıştır. Japonya ise II. Dünya Savaşı sonrasında yeniden yapılanma, kabuk değiştirme ve uluslararası camiia tarafından tekrar kabul edilme açısından Tokyo Olimpiyatı'nı başarılı bir milat kabul etmektedir (Eskelson, 2018: 136, 143). Spor ve politika ilişkisi bir yana, Soğuk Savaş döneminde uluslararası etkileşimin en önemli "sivil" organizasyonlarından biri olarak Olimpiyat Oyunları'nın tam anlamıyla uluslararasılaşması ve küreselleşmesinin istinat duvarları Tokyo'da örülmeye başlanmıştır denilebilir. Hem katılan ülke ve sporcu sayısı hem de teknolojik gelişmeler sayesinde Oyunlar'ın popülerleşmesi açısından Tokyo Olimpiyatı sembolik bir başlangıç mahiyetindedir.

1956-1964 arası dönemde Olimpiyat Oyunları'na katılan milletlerin sayısında muazzam bir artış olmuştur. 1956 Olimpiyatları'na 67 ülke katılırken bu sayı 1964'te 94'e çıkmıştır. 1960'ların ortasında gerçekten de Olimpiyatlar, katılım açısından, Olimpizm'in "evrensel" idealine yaklaşılmaya başlamıştır (Öncü, 2017: 452). Afrika ve Asya'da eski sömürge ulusların bir bir bağımsızlığını kazanması ülke sayısında artışın en önemli sebebi olurken bu uluslar tarafından kurulan devletlerin uluslar arası camiada temsilinde ve tanınmasında Olimpiyat Oyunları bir meşruiyet vasıtası görevini görmüştür. Afrikalı ve Asyalı atletlerin önemli sayıda madalya kazanmaya başlaması hem uluslarına

büyük itibar kazandırmış hem de erken Olimpik mitlerden biri olan “beyaz ırk dışındakilerin” süreklilik ve disiplin isteyen branşlarda başarılı olamayacağına dair önyargıyı artık tamamen ortadan kaldırmıştır. Aksine, bu yeni dönemde milli atletlerin zaferleriyle yeni ve bağımsız ülkelerini gururlandırması Olimpizm’in kuruluş ideallerini pekiştirmiştir (Mandell, 1999: 253; Öncü, 2017: 452). Ev sahipliğini kazanmasına rağmen 1940’da Olimpiyat Oyunları’na ev sahipliği yapamayan Japonya’nın başını çektiği “kendini ispatlamaya çalışan” dünya ülkeleri 1964 Tokyo Olimpiyatı’nda iyi bir sınav vermiş ve bu Oyunlar gerçekten de Olimpiyat tarihi açısından bir kırılma noktası olmuştur.

Bu araştırmanın amacı uluslararası spordan ayrı tutulamayacak uluslararası ilişkiler ve dış politika dinamiklerinin 1964 Tokyo Olimpiyatları çerçevesinde tarihsel perspektiften görünümünü, karakteristiğini ve etkilerini belgesel bir anlatıyla eleştirel ve analitik olarak sunmaktır. İkincil amaç ise modern Türk spor tarihindeki bakir çalışma alanlarını dünya spor tarihi çerçevesine oturtmak ve Olimpik performansın ve organizasyon başarısının anlaşılmasında tarihsel altyapının önemini göstermektir. Bu çalışma spor tarihi, Olimpik camia, Türkiye ve Japonya açısından 1964 Tokyo Olimpiyat Oyunları’nın ne kadar önemli ve sembolik olduğunu belgeleyip analiz etmesi açısından eklektik ve özgün bir araştırma niteliği taşımaktadır. İkincil olarak, 2020 Yaz Olimpiyat Oyunları’nın iki finalist ev sahibi adayı olan Türkiye ve Japonya’nın adaylık sürecinden 50 yıl önce yaşananların akademik analizi, hem Türkiye’nin ev sahipliğini neden Japonya’ya kaptırdığını göstermesi hem de iki ülkenin Olimpik/sportif performans karşılaştırmasının sağlıklı bir şekilde yapılması açısından önemlidir.

Yöntem

1964 Tokyo Olimpiyatı’nın merkezinde bulunduğu bu araştırma nitel bir araştırma olmakla birlikte nicel anlamda da veriler toplanmıştır. Çalışmada sportif performanslar söz konusu olduğunda nicel veriler resmi raporlardan ve diğer spor bültenlerinden derlenmiştir. Bu bağlamda bu çalışma araştırma evreni Japonya merkezli olmak üzere Olimpiyat Oyunları’ndan Türkiye’ye uzanan geniş ölçekli bir araştırma makalesidir. Geniş bir literatür taramasının yapıldığı bu çalışmada genellikle İngilizce literatür olmak üzere spor, tarih, dış politika alanlarından ilgili ikincil kaynaklar eleştirel ve yorumsal açıdan rafine edilmiştir. Nitel yöntemlerden biri olan belge analizinde Kanada Western üniversitesi Olimpiyat Çalışmaları Merkezi Avery Brundage Koleksiyonu’ndaki Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) yazışmaları, resmi Olimpiyat raporları, gazete yazıları ve biyografik kaynaklar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Yer yer biyografi tekniklerinden faydalanan bu çalışma monografik bir vaka incelemesi olmasının yanı sıra tümevarımcı bir yaklaşım gütmektedir. Tarih içinde sporu incelemesi hasebiyle tarihselci okulun bazı metin analizi teknikleri de çalışmanın metodolojisinde yer almaktadır. Genel anlamıyla bu çalışma disiplinler arası bir çalışmadır ve mevcut araştırma süresince “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” çerçevesinde hareket edilmiştir.

Spor ve Uluslararası İlişkiler

Modern Olimpiyat Oyunları tarihinde ve Türk Olimpik tarihinde 1964 Tokyo Olimpiyat Oyunları spor tarihinin yanı sıra uluslararası ilişkiler ve siyaset açısından birkaç konuda büyük önem taşımaktadır. Tokyo Olimpiyatı, Türkiye’de devletin ve bürokrasinin 1961 Anayasası çerçevesinde yeniden yapılandığı dönemde katıldığı ilk Olimpiyat oyunlarıdır. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (BTGM)’nin tekrar Başbakanlığa bağlandığı 1960 sonrasında Beden Terbiyesi Mecburiyeti (Mükellefiyeti) Yasası da 1964’te resmen yürürlükten kalktı. Öte yandan, özerklik yolunda 1956’da hazırladığı tüzüğü ancak 1962’de Danıştay tarafından onaylanan Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK)’nin başkanlarının BTG müdürlerinden atanması uygulaması sona erdi (Öncü 2020: 120,

129-130; Resmi Gazete, 28.05.1962). Burhan Felek'in başkanlığındaki TMOK'un "milli" ünvanını kullanmasına izin veren yasa da Tokyo Olimpiyatı öncesinde Bakanlar Kurulu'ndan çıktı ve artık TMOK en azından yasal olarak özerk bir kurum haline geldi (CCA 1964; Atabeyoğlu, 52; İMV-SAM, 1997: 19-22; Öncü, 2020: 130). Dış politika açısından Haziran 1964 Türkiye için bir kırılma noktası olarak kabul edilmektedir. Küba Krizi sırasında müttefiki ABD'ye güveni epeyce sarsılan Türkiye 1963 Noel'inden beri Kıbrıs'ta artan Rum terörü karşısında Haziran ayında Ada'ya müdahale etme kararını aldığı anda koalisyon hükümeti başbakanı İsmet İnönü karşısında o ünlü ve aşağılayıcı Johnson Mektubu'nu bulmuştur. Türkiye Tokyo Olimpiyatı'nın hemen öncesinde yaşadığı bu gelişmeler karşısında Batı Bloğu'ndaki yerini ciddi olarak sorgular konumdaydı.

Berlin Duvarı'nın inşasının tamamlandığı, U2, Jüpiter füzeleri ve Küba krizlerinin etkilerinin hala sıcak olduğu uluslararası atmosferde düzenlenen Tokyo Olimpiyat Oyunları çerçevesinde, bu çalışmada Olimpiyatlar'a etki eden birkaç uluslararası meseleye taşıdıkları önem itibariyle yer verilmesi gerekmektedir. Birinci mesele bizzat ev sahibi Japonya ile ilgilidir. Japonya'nın Olimpik Hareket içindeki yerinin sağlamlaşması ve 1964 Olimpiyatı'nın ev sahipliğini kazanmasında uluslararası konjonktürün etkisi büyüktür. İkinci mesele, yukarıda anılan krizlerle ilgili olarak, Soğuk Savaş'ın bu aşamasında Almanya'nın Olimpiyatlar'daki yeri ve statüsüyle ilgili olan tartışmalardır. Üçüncü mesele, II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada çözülmeye başlayan sömürgeci siyasi yapıyla yakından ilgili olarak Güney Afrika'ya karşı Olimpik camianın takındığı tutumdur. Dördüncü mesele ise Endonezya özelinde ortaya çıkan ve IOC'nin otoritesine tehdit olarak gördüğü Üçüncü Dünya ülkeleri (Bağlantısızlar) oyunları etrafındaki gelişmelerdir.

Sanayileşen birçok ülke gibi, Japonya modern Olimpiyat Oyunları'na erkenden ilgi göstermiş; 1912'de ilk kez katıldığı Olimpiyat Oyunları'nda ilk madalyalarını 1920'de kazanmıştı. 1912-1925 arasındaki Taisho Dönemi'nde sanayileşmeyle birlikte kentleşme ve okuma-yazma oranı artarken burjuva sınıfı ve kitlesel tüketim de gelişti. Bu gelişmelere paralel olarak devlet 1917'de okullarda modern beden eğitimi müfredatını düzenledi ve spor literatürü oldukça gelişti. Öyle ki bir çocuk ve gençlik dergisi olan ve sporla ilgili birçok yazı yayınlanan Erkekler Kulübü (Boy's Club/Shonen Kurabu)'nün tirajı 1925'te 275 bine ulaştı. Olimpiyat Oyunları'na ilgi arttı (Eskelson, 2018: 139; Collins, 2012: 1733-1734; Kietlinski, 2011: 456). 1928'de Amsterdam'da atletizm ve yüzme branşlarında ikisi altın beş madalya kazanan Japonya, 1932 Los Angeles Olimpiyat Oyunları'nda atletizm ve yüzmede 18 madalya (7 altın, 7 gümüş) kazanarak madalya sıralamasında beşinci oldu. Başarısını 1936'da Berlin'de de tekrarlayan Japon atletler yine atletizm ve yüzmede 18 madalya kazanarak (6 altın, 4 gümüş) madalya sıralamasında sekizinci oldu. Sporda uluslararası alanda kendini güçlü bir rakip olarak ispat eden Japonya bu başarısını Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yaparak tescillemek istiyordu. Japonya'da 1930'ların şiddeti gittikçe artan milliyetçi ve emperyalist atmosferinde IOC'de edinilen saygın pozisyonun yanı sıra Oyunlar'a ev sahipliği yapmak devletin gücünü ve ideolojisini kendi halkına ve dünyaya benimsetmesi yolunda mükemmel bir araç olarak görülmekteydi. 1931'de budo (savaş sanatları)'nın okul müfredatlarına eklenmesiyle birlikte spor ve bushido (samuray usulleri) birbirine iyice eklemlendi ve Japon ruhu (yamato damashii) sporda oldukça ön plana çıkarıldı (Collins, 2012: 1734-1735). 1940'ta devletlerinin kuruluşunun 2600. yıldönümünü (Kigen 2600) kutlayacak olan Japonya'nın Tokyo'da 1940 Yaz Olimpiyatları'na (aynı zamanda Sapporo'da 1940 Kış Olimpiyat Oyunları'na) ev sahipliği yapma isteği IOC tarafından 1936'da Berlin'de kabul edildi. Böylece Japonya Batılı ülkeler dışında Olimpiyat Oyunları'nı düzenleme hakkına sahip olan ilk ülke oldu. Ancak bu Olimpiyatlar yapılamadı. 1931'de Çin'in Mançurya bölgesini işgal eden Japonya'nın bölgedeki insanlık dışı uygulamalarına ses çıkarmayan IOC, 1937'de Japonya Çin'in tamamını işgal edip başkent Nanjing'de büyük bir katliam yapınca bu sefer IOC ve üyeleri Japonya'ya karşı tavır aldı ve birçok ülkenin Olimpiyatlar'ı boykot edeceği belli oldu. Nitekim Japon Hükümeti Temmuz 1938'de Oyunlar'a yabancı atletleri davet etmeyeceğini ve

Oyunlar'ın Japon Olimpiyatları olacağını beyan edince IOC'nin Olimpizm ilkeleri ağır bastı ve ev sahipliği Japonlar'dan alınarak Helsinki'ye verildi. Fakat Sovyetler Birliği Finlandiya'yı işgal edince 1940 Olimpiyat Oyunları iptal edildi (Barney, 280; Collins, 2007; Collins, 2011: 2450, 2458-2461; Eskelson, 2011: 139-140; Mandell, 1999: 246).

1943 yılında Japon Hükümeti ülkede birçok modern spor dalını yasaklayarak bunların yerine dövüş sporlarını teşvik etti. Savaştan sonra ülkede kurulan Müttefik İşgal Yönetimi (1945-1952) de judo ve kendo gibi Japon sporlarını yasaklayarak Japon vatandaşlarını beyzbol ve diğer modern turnuvalara katılmaları yönünde yönlendirdi. Beyzbol ABD'lileri ve Japonlar'ı yaklaştıran en önemli vasıtalardan biri oldu. Modern spor, spor mangalarının (supotsu manga) ve spor çizgi romanlarının (supotsu-kon) yayınlanmaya başlamasıyla spor gençliğin uluslararasılaştırmasında önemli bir araç olarak kullanıldı. Tekrardan Japonya Milli Olimpiyat Komitesi (JMOK) kurulması çalışmalarına başlandı (Collins, 2011: 2468-2469; Collins, 2012: 1736; Eskelson, 2011: 141; Kietlinski, 2016: 38). 1948'de Milli Olimpiyat Komitesi'ni kuran Japonya savaş suçlusu sayıldığı için IOC'ye kabul edilmedi ve 1948 Olimpiyat Oyunları'na davet edilmedi. Ancak Japonya'nın savaşmış olduğu kırk sekiz ülke ile barış antlaşması imzaladığı süreçte JMOK IOC'nin Mayıs 1951'de Viyana'daki oturumunda nihayet IOC'ye kabul edildi. 1952 Helsinki Olimpiyat Oyunları'na davet edilen Japonya burada güreş, yüzme ve jimnastikte dokuz madalya kazandı. 1956'da 200 kişilik bir kafiyle Melbourne'e giden Japonya, çoğu jimnastikte olmak üzere, yine güreş, jimnastik ve yüzmede 19 madalya kazandı. Uluslararası spor arenasında tekrar güçlü bir şekilde kendini göstermeye başlayan Japonya, Soğuk Savaş döneminde ABD'nin sadık bir müttefiki ve hızla Batılılaşan örnek sosyo-ekonomik yapısıyla yeni IOC Başkanı Amerikan Avery Brundage ve Batılı IOC üyeleri nezdinde de avantajlı bir konuma geldi. 1952'de 1960 Olimpiyat Oyunları ev sahipliği için başvuran Japonya yapılan oylamada sadece dört oy alarak sonuncu oldu. 1955'te Japonya'yı ziyaret eden Brundage, Tokyo'ya IOC'nin 1958'deki 54. Oturumu'nun ev sahipliğini önerdi. 1958'deki oturumu düzenlemenin yanı sıra 3. Asya Oyunları'nın da ev sahipliğini yapan Japonya kendini ispatladı ve IOC'nin Münih'teki oturumunda 1964 Olimpiyat Oyunları'nın ev sahipliğine adaylığını açıklamayı kararlaştırdı (Guttman ve Thompson, 2001: 193-195; Kietlinski, 2011: 456).

Japonlar'a 1964 Oyunları'nın ev sahipliğinin verilmesi U2, Jüpiter füzeleri ve Küba krizleri yüzünden Sovyetler'le arası gerilen Batı Bloğu'nun Üçüncü Dünya'nın yükseliş konjonktüründe Vietnam gibi bir meseleyi yine bir Asya ulusunun-fakat Batı tarafında- teşkilatçılık ve çalışkanlık gibi erdemlerini dünyaya göstererek gölgeleme fikri yatmaktadır. IOC'nin Amerikan Başkanı A. Brundage'ın Japon spor tesislerini övmesi ve Japonlar'ın ev sahipliğini örnek göstermesi aslında Doğu Bloğu'na olan bir göndermeydi (Mandell, 1999: 251-252). Savaş sonrası erken dönemde disiplin (tanren) ve sebat (mintai) gibi kavramlarla ve spor kahramanları gibi sembollerle savaşın yıkımını olumlu bir atılıma çevirmeye çalışan Japonya, Olimpiyat Oyunları gibi bir organizasyonla ABD'nin savaş sonrasında yeniden yapılanan milletlere gösterebileceği güvenli bir müttefik olarak en uygun rol modellerinden biriydi. Ayrıca 1950'de %30 olan yoksulluk oranı 1960'da %17'ye düşmüştü ve bu ekonomik gelişme de sosyalizme kayabilecek üçüncü dünya ülkeleri nezdinde örnek teşkil edebilirdi (Collins, 2012: 1737).

II. Dünya Savaşı'nın mağlup ülkelerinden Almanya, savaş sonrasında Japonya gibi IOC'den çıkarıldı ve dolayısıyla Olimpiyat Oyunları'ndan men edildi. Almanya'nın ikiye ayrıldığı ancak henüz iki farklı Alman devletinin kurulmuş olmadığı 1947'de Almanya (Batı) Milli Olimpiyat Komitesi IOC tarafından tanındı. 1948'teki Londra Olimpiyatları'na Alman sporcular Almanya (Batı) bayrağı altında katıldı. Sovyet idaresi altındaki Almanya (Doğu)'da kalan sporcular ise Almanya'dan iki farklı olimpiyat komitesi tanımak istemeyen IOC'yi protesto amacıyla bu Oyunlar'a katılmadılar. 1949'da Batı Almanya'da Federal Almanya Cumhuriyeti (FAC) ve Doğu Almanya'da

Demokratik Almanya Cumhuriyeti (DAC) kurulduktan sonra bile IOC DAC Milli Olimpiyat Komitesi'ni tanımadı. Benzer bir ihtilaf Soğuk Savaş dinamikleri yüzünden Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ve Tayvan (Çin Cumhuriyeti) olimpiyat komitelerinin tanınması meselesinde de yaşandı ve ÇHC bu yüzden 1984'e kadar Olimpiyat Oyunları'na katılmadı. FAC ve DAC sporcularının Olimpiyatlar'da yarışabilmesi için IOC bir ara çözüm buldu ve Alman sporcular 1956'dan 1964'e kadar Birleşik Alman Takımı adı altında ve üzerinde beş olimpiyat halkası bulunan Alman bayrağıyla Olimpiyat Oyunları'na katıldılar (Senn, 1999).

Ağustos 1961'de DAC tarafından Berlin Duvarı'nın yapılması IOC'nin Alman sorununu başka bir boyuta taşımıştı. NATO ülkelerinin Doğu Alman sporculara uluslararası müsabakalara katılmak için vize vermemesi IOC'yi Alman sorununa artık başka bir formül düşünmeye itmekteydi. Doğu Bloğu'nun durumu IOC'ye şikâyeti karşısında NATO ülkeleri Doğu Alman sporcuların o zamana kadar olduğu gibi Birleşik Alman Takımı'nda yarışmadıkları takdirde vize verilmeyeceği cevabını verdiler (Avery Brundage Collection [ABC], 31.05.1962). IOC Doğu Alman sporculara kayıtsız şartsız vize verilmesini talep etti fakat özellikle Amerikan yetkililer bu talebi reddetti. Bunun üzerine DAC ülkelerinin ayrı olarak IOC'ye kabulünü istedi. IOC'nin bütün Milli Olimpiyat Komiteleri'ne Ocak 1964'te gönderdiği, IOC Başkanı Avery Brundage ve IOC Şansölyesi Otto Mayer imzalı raporda Doğu Alman sporculara NATO ülkeleri tarafından uygulanan vize ambargosu ele alınmaktaydı. Aralarında Uluslararası Atletizm Federasyonu (IAAF), Uluslararası Basketbol Federasyonu (FIBA) ve Uluslararası Futbol Federasyonu (FIFA) gibi 17 spor federasyonunun Doğu Alman sporculara vize verilmesi hususunda karşılaştığı zorluklar (ABC, 1963; ABC, 1964) ve IOC ile Batı Berlin Müttefik Seyahat Bürosu arasındaki yazışmaların (ABC, 17.04.1962) yer aldığı raporlarda politik, etnik ve dini ayrımcılık yapılmaması hususunda IOC'ye Doğu Alman otoritelerin yaptığı şikâyetler sunulmaktaydı. Raporlarda son dört yılda (1960-1964) Doğu Alman Spor Heyetleri'ne otuzdan fazla durumda vize verilmediği ve bu durumun birçok uluslararası spor federasyonunu NATO üyesi olmayan ülkelerde şampiyona düzenlemeye ittiği ifade ediliyordu. IOC ise siyasi nitelikli hiçbir tasarrufa karışmama isteğini yinelemekteydi (ABC, 15.01.1964). Bütün bu protestolar karşısında IOC yine de Olimpiyat Oyunları'nda Birleşik Alman Takımı statüsünü korumak isteğini yineledi. 1964 yılında yapılan görüşmelerde her iki tarafın da buna razı olmamasına karşın iki Alman cumhuriyetinin sporcuları Tokyo Olimpiyatı'na yine Birleşik Alman Takımı altında katıldılar. Çözüm bir sonraki Oyunlar'a kaldı (Senn, 1999: 126-127).

II. Dünya Savaşı sonrasında başlayan dekolonizasyon süreci 1960 yılına gelindiğinde yeni bir ivme kazandı. Bu tarihten itibaren Fransa'nın Sahra altı Afrika'daki sömürgelerinden çekilmesi bir anda Afrika'daki bağımsız ülke sayısını ikiye katladı. Bu yeni "bağımsız" ülkelerin uluslar arası arenada meşruiyet ve prestij kazanmasında Birleşmiş Milletler üyeliği gibi IOC üyeliği de büyük önem taşımakta; bu ülkeler sporu bir "yumuşak güç" vasıtası olarak kullanmaktaydılar. Özellikle kıtanın yaklaşık üçte ikisini kapsayan ülkelere oluşan Afrika Birliği Teşkilatı (OAU)'nın kurulmasından (1963) sonra Afrika ülkeleri IOC de söz sahibi olmaya başladılar. Kıtada kalan birkaç İngiliz sömürgesi ve Güney Afrika Cumhuriyeti diğer Afrika ülkelerinin boy hedefi haline geldi. Bu ülkeler arasında Güney Afrika inadı yüzünden IOC'yi en çok uğraştıran ülke oldu. 1908 yılında katıldığı ilk Olimpiyat Oyunları'ndan beri yaklaşık 50 yıl boyunca uyguladığı "apartheid (ırkçılık)" politikası IOC tarafından göz ardı edilen Güney Afrika, siyah vatandaşlarının spor hakkına da tecavüz etmekteydi. Uzun zaman insan hakları konusunu yetki alanı dışında gören IOC, bilhassa Başkan A. Brundage'ın gönülsüzlüğüne (öyle ki Brundage'ın ırk meselesindeki tutumu Afrikalı atletler tarafından kendisine "slavery Avery/köleci Avery" lakabının takılmasına bile yol açmıştı) rağmen meseleye el atmak zorunda kaldı (Keys, 2012: 79-81). Sovyetler Birliği'nden de destek gören yeni bağımsız devletlerin Oyunlar'ı boykot etme tehdidi işe yaradı. 1963'te Nairobi'de yapılması planlanan IOC oturumu Kenya hükümetinin Güney Afrikalı üyeleri ülkeye almama kararı yüzünden

Baden-Baden (Federal Almanya)'de yapıldı. Oturumda alınan karar sonrası Güney Afrika'ya spordaki ırkçı politikasını terk etmediği takdirde 1964 Olimpiyat Oyunları'na katılamayacağı bildirildi. Tokyo'ya daveti iptal edilen Güney Afrika Cumhuriyeti 1970'de de IOC'den atılacaktı (Barney, 280-281; McComb, 2004: 84-85; Miller, 2012: 167-169; Tagsold, 2010: 289-290).

1960'ların ilk yarısında gücünün zirvesinde olan Brundage bölgesel oyunları (Pan-Amerika Oyunları ve Akdeniz Oyunları gibi) desteklemesine rağmen Endonezya'nın önderliğinde düzenlenmesi planlanan Asya Oyunları'na karşı olumsuz tavır takınmıştı (Kruger,1999: 19). 1962'de düzenlenecek olan IV. Asya Oyunları'nın ev sahipliğini kazanan Endonezya'nın Devlet Başkanı Sukarno kendisini Üçüncü Dünya'nın lideri olarak lanse etmek yolunda sporu dış politikasının ana enstrümanlarından biri haline getirmişti. Sukarno Araplar'a ve ÇHC'ye olan desteğini göstermek amacıyla İsrail ve Tayvan'ın Asya Oyunları'na katılmasına izin vermedi. Bu eylemi karşısında bir dahaki Olimpiyat Oyunları'ndan men edilme durumuna önlem olarak Endonezya, Üçüncü Dünya'nın yeni bir spor organizasyonuna ihtiyacı olduğuna karar verdi ve bütün gelişmemiş ülkelere çağrıda bulundu. IOC'den tamamen farklı sosyo-politik ideallere sahip olan bu hareket kapsamında Sukarno ve diğer liderler GANEFO (Games of the New Emerging Forces/Yeni Ortaya Çıkan Güçler Oyunları) denen Oyunlar'ı organize etti. Bu Oyunlar'a SSCB ve ÇHC büyük destek verdi (Kanin, 1981: 84-86).

Ekim 1963'te IOC GANEFO'ya katılan sporcuların Olimpik müsabakalardan men edileceği kararını aldı. Nitekim Uluslararası Yüzme ve Atletizm Federasyonları da bahis konusu atlet ve yüzücülerin Tokyo Oyunları'nda yarışmalarına izin vermeme kararı aldı. Olimpiyat Oyunları'nın siyaset dışı kalması gerektiğini savunanların Olimpiyatlar'ı sömürgeciliğe karşı ve komünist olmayanların arenası haline getirdiğini söyleyen Sukarno IOC'nin Endonezya'yı da IOC dışında bıraktığını beyan ediyordu (Cumhuriyet, 04.10.1964; Senn, 1999: 131). Buna rağmen ilk GANEFO'ya 48 ülkeden 3000 civarında sporcu katıldı. GANEFO oniki gün sürdü. Oyunlar ÇHC ve Endonezya'ya büyük uluslararası prestij kazandı. Japonya ise Endonezya'nın Olimpiyatlar'dan men edilmesi durumunda Afrikalı ve Asyalı ülkelerin olası boykotu tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. (Kanin, 1981: 86-87). Öte yandan, IOC'nin tanımadığı ve yasaklanmış GANEFO'ya katıldığı gerekçesiyle Endonezya ve Kuzey Kore (KDC) 1964 Tokyo Olimpiyatları'ndan men edildi. Ancak daha sonradan IOC Oyunlar'a kısa bir süre kala bu yasağı kaldırdı. Bazı uluslararası spor federasyonlarının GANEFO'ya katılan sporculara koyduğu yasakların çözümü ise Tokyo Oyunları'nın başlangıcına kaldı. Oyunlar'a yaklaşık on gün kala Endonezyalı yetkililer Japonlar'ın kararlı durması halinde kendileri hakkında çıkan men kararının kalacağına inandıklarını açıklıyordu. Ancak Endonezya atletizm ve yüzme branşlarında katılmalarına izin verilmezse Oyunlar'ı boykot edeceği şartını koyuyordu. Endonezyalı yüzücüler ve atletler ile BAC (Birleşik Arap Cumhuriyeti)'li 100 sporcunun Olimpiyatlar'a katılamayacağı açıklandı. Kuzey Kore (KDHC) ise katılacağını söylemesine rağmen Endonezya ile birlikte Oyunlar'ı boykot etti (Kanin, 1981: 86-87; Senn, 1999: 132-133; Times, 01.10.1964; Times, 02.10.1964).

Adaylık Süreci ve Oyunlar'ın Öncesi

IOC'nin 26 Mayıs 1959'da Münih'te düzenlediği 55. Oturumunda yapılan oylamada Detroit (ABD), Viyana (Avusturya) ve Brüksel (Belçika) gibi rakiplerini oylamada geride bırakan Japonya'nın başkenti Tokyo 18. Yaz Olimpiyat Oyunları'nın düzenleme hakkını elde etti. Oyunlar ilk kez bir Asya ülkesinde düzenlenecekti. Japonlar II. Dünya Savaşı ve atom bombalarının yaralarını sardıklarını bütün dünyaya ispatlamak istiyorlardı. Bunun için bütün kaynaklarını seferber eden Japonlar, Tokyo'da çılgın bir kentsel dönüşüm faaliyetine başladılar ve yeni yollar ve otoban inşasının yanı sıra "mermi tren (shinkansen/ yeni ana hat)" denen hızlı tren ağıyla Tokyo-Nagoya-Osaka şehirleri arasında dünyanın o zamanki en hızlı tren seferlerini (515 km- 4 saat) başlattılar.

Oyunlar'ın başlamasına günler kala bütün bu hazırlıklar tamamlandığında Japonya gelişen sanayisini ve sağlam ekonomisini dünya çapında bir seviyeye getirme yolunda fitili ateşlemek üzereydi (Eskelson, 2011: 143; Mallon ve Heijmans, 2011: LXIII; Miller, 2012: 170; Milliyet, 29.06.1961;Tagsold, 2010: 296; Whiting, 2014).

Fitilin ateşlenmesinde Olimpik meşaleye büyük önem atfeden Japonya, bu sembolik olguyu Olimpik eğitimin kilit bileşenlerinden biri olarak kullandı. SSCB, ÇHC ve Endonezya hariç bütün büyük Asya ülkelerinden geçtikten sonra Japonya'ya gelen meşale, Eğitim Bakanlığı'nın emriyle Hokkaido dahil olmak üzere ülkenin bütün bölgelerinde dolaştırıldı ve eğitim müfredatının bir parçası olarak Olimpik meşalenin taşınması Olimpiyat Oyunları'nın tarihinin ve anlamının Japon çocuklarına ve gençlerine benimsetilmesinde büyük rol oynadı. Bütün Japonya'da meşaleyi taşıyan öğrencilerin sayısı yüz bini aştı ve bu öğrencilerin % 90'ına yakını ortaokul ve lise öğrencisiydi (Masumoto, 2012: 1269; Olympic Report-I, 1966: 248).

IOC'nin Tokyo'ya 1964 Olimpiyatları ev sahipliğini vermesi bir açıdan bu teşkilattaki Batı Bloğu hakimiyetinin bir nevi göstergesidir. ABD'nin kontrolü altında ve yakın müttefiki olarak Federal Amanyası gibi yeniden yapılanma yolunda büyük adımlar atan Japonya'nın Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapması hem Batı Bloğu'nun diğer üyeleri için bir örnek vasıtası olacak hem de Sosyalist Bloğa karşı gelişen ekonomi ve sanayileşme açılarından bir gövde gösterisi vazifesi görecek. IOC'nin Amerikan Başkanı A. Brundage'ın Japon spor tesislerini övmesi ve Japonlar'ın ev sahipliğini örnek göstermesi aslında Doğu Bloğu'na olan bir göndermeydi. II. Dünya Savaşı'nın sonlarındaki aşağılanmayı milli gururuna ters düşse de atlatan Japonlar, sanayileşmiş bir toplum olarak seçkinler kulübünde bir yer edinebileceğini göstermek istiyorlardı. Vietnam Savaşı'nın kızıştığı dönemde Japonya, ABD ile olan işbirliği açısından diğer Asya ulusları nezdinde bir meşruluk aparatı olarak kullanılıyordu. Buna benzer bir seçim, IOC'nin 1963'teki oturumunda 1968 Olimpiyat Oyunları ev sahipliğinin de Mexico City'ye verilmesiyle yapıldı. Bu tip kararlarda IOC ev sahibi ülkelerin hem "demokratik ve barışçıl" bir şekilde milliyetçiliğini perçinlemesi hem de "diğer bloğa kaymamasını" hedeflemekteydi (Eskelson, 2011: 142; Mandell, 1999: 251-252; Öncü, 2017: 451-452). Tokyo Olimpiyat Oyunları savaş sonrası Japonya için Tokyo'nun ve ülkenin modernleşmesi için bir köprü olmasının yanı sıra II. Dünya Savaşı'ndaki felakete yol açan aşırı milliyetçiliğin mirasını unutturmakta mükemmel bir araç oldu. Oyunlar için yapılan Meiji Tapınağı'nın modern Japonya'nın ilk imparatoruna ithaf edilmesi Japon ulusunu sembolik olarak bir dava etrafında birleştirme sembolüydü. Tokyo'daki Olimpiyat oyunları organizasyonun kusursuzluğu, tesislerin mimari kalitesi ve yetkinliği ve ev sahiplerinin cömertliği ve çalışkanlığı ile hatırlanacaktı (Gilhooly, 2021; Mandell, 1999: 251-252; Tagsold, 2010: 292).

Tokyo Olimpiyat Oyunları (XVIII. Yaz Olimpiyat Oyunları)

10-24 Ekim 1964 tarihleri arasında düzenlenen Oyunlar'a 93 ülkeden 680'i kadın olmak üzere 5136 sporcu katıldı. Çoğu bağımsızlığını yeni kazanan uluslardan olmak üzere on dört ülke ilk defa Olimpiyatlar Oyunları'na katıldı. Oyunlar'ın başlamasına üç gün kala Endonezya katılmayacağını açıkladı (Times, 02.10.1964). Hiroşima şehrine atom bombası atıldığı gün doğan Yoşinori Sakai'nin Olimpik meşaleyi stadyuma getirmesi küllerin arasından yeni bir Japon neslinin doğuşunu simgelemekteydi (Tomizawa, 2021). Olimpik gelenek üzerine Atina'dan Tokyo'ya aradaki bütün IOC üyesi ülkelerden geçirilerek getirilen Olimpik meşalenin İstanbul'dan geçişi de ilgiyle karşılanmıştı. Olimpiyat meşalesini Türkiye'de Burhan Felek Fumio Takuşima'dan teslim aldı ve Türk atletleri meşaleyi İstanbul sokaklarında taşırken halk bu tabloyu zevkle izledi. Olimpiyat meşalesini Türkiye boyunca 90 Türk atleti taşıdı ve bu atletlerin her türlü ekipmanı Japon Milli Olimpiyat Komitesi'nce sağlandı. Türk Hükümeti bu malzemelerin ve AID tarafından Orman Genel Müdürlüğüne bağışlanan 2000 dolar değerindeki motorlu su tankerinin her türlü ithal vergi ve

rüsumdan muaf tutulmasını 05.06.1964 tarihli Bakanlar Kurulu'nca kararlaştırdı (CCA, 05.06.1964; Soley, 1965: 146). Buradan da görülmektedir ki Türkiye'de Olimpiyatlar'ın resmi olarak algılanışının Batı Bloğu içindeki herhangi bir uluslararası sorumluluk algısından farkı yoktu.

Açılış seremonisine geleneksel bayrağıyla katılan Kuzey Rodezya, Oyunlar'ın sonunda yeni ismi Zambiya ve yeni bayrağıyla kapanış seremonisine katıldı. Dünyada siyasi yapının hızla değiştiği bu dönemde Zambiya değişimin simgesi oldu (Cumhuriyet, 03.10.1964; Miller, 2012: 170). Voleybol ve judo olimpik sporlar dalları olarak Oyunlar'a eklendi. Japonya voleybolda kadınlarda altın madalya kazanarak otoriteleri şaşırttı. Japon kadın voleybolcular kendilerine bir önceki Dünya Şampiyonası'nda "Doğu'nun Cadıları" lakabını takan favori SSCB'yi yenerek altın madalyaya uzandı. Japon Erkek Voleybol Takımı da bronz madalya kazanarak başarılı oldu. Voleybol takımlarının bu başarısı fiziksel dezavantajlarını disiplinli ve sistematik çalışmaya avantaja dönüştürmelerinin ve azimlerinin eseri idi (Macnaughtan, 2012, 2014, 2020; Merklejn, 2013; Miller, 2012: 177-178; Tagsold, 2011). Japon Olimpik Hareketi'nin büyük ismi olan Kano Jigoro tarafından tesis edilen bir spor branşı olan judo sadece erkeklerde ve dört sıklıkta yapıldı. Japon judocular üç gümüş ve bir bronz madalya kazandılar. "Barışçıl" bir savunma sporu olarak judo, geleneksel Japon kültürünün Batı dünyasına tanıtılmasında önemli bir işlev gördü. Oyunlar'da ayrıca gösteri sporu olarak "Budo (savaş sanatı/ dövüş sporu)" sergilendi. Budo'nun kapsamı altında kyudo (Japon okçuluğu), kendo (Japon eskrimi) ve sumo (Japon güreşi) müsabakaları yapıldı. Oyunlar'ın diğer bir gösteri sporu ise Japonya'dan çok popüler olan beyzboldu. Bu gösteri sporları ile Japonya'nın yeni barışçı imajının enternasyonalizm ile bağdaştırılması mesajı verilmek istenmekteydi (Abel, 2012: 204-212; Kietlinski, 2011: 456; Miller, 2012: 178).

Oyunlar'da Japonya çok başarılı oldu. 1960'da Roma'da 19 madalya kazanmış olan Japonya ev sahipliği avantajı ve motivasyonu ile kendi evinde bu sayıyı 29'a çıkardı ve toplam madalya sıralamasında üçüncü oldu. Bu başarıda spor yönetimi ve stratejisinin de payı vardı. Savaş öncesi dönemde genelde atletizm ve yüzmede madalya kazanmış olan Japonya, artık yarım asırlık bir gelenek haline gelmiş olan beden eğitimi politikaları ve işgal yönetimi sırasında Amerikan antrenörlerin açtığı modern ve bilimsel metodlar sayesinde Olimpik sporları çeşitlendirdi. Japonya'nın jimnastikte kazandığı beşi altın on madalya gerçekten dikkat çekicidir. Rakiplerin çeşitlenip güçlendiği atletizm ve yüzmede sadece birer bronz madalya kazanabilen Japonya judodaki başarısının yanına güreşte kazandığı beşi altın altı madalyayı ekleyerek sportif açıdan da büyük sıçrama kaydetti (Abel, 2012). Burada değinilmesi gereken diğer bir olgu da sanayileşmiş Japonya'da yatılı fabrika işçilerinden oluşturulmuş spor kulüplerinin varlığıydı. Oyunlar'da altın madalya kazanan Japon kadın voleybol takımının oyuncularını bu işçilerden oluşmaktaydı. Bu başarı Oyunlar'dan sonra Japon kızlarının ve kadınlarının spora ilgisinin artmasında büyük bir katalizör olacaktır (Otomo, 2007: 121-122).

Japonya'nın performansı dışında Tokyo Olimpiyatı çok fazla sürprize sahne olmadı. Atletizmde 100 metrede 10 saniye ile dünya rekoru kıran ABD'li Bob Hayes'in yanı sıra kısa mesafe koşularında ABD'nin üstünlüğü vardı. Ayrıca 10 bin metrede ABD'li atlet Billy Mills büyük sürpriz yaparak birinci oldu ve bir diğer ABD'li sporcu Don Schollander yüzmede dört altın madalya kazandı (Mallon ve Heijmans, 2011: LXIII; Miller, 2012: 178-179). Daha sonradan dünyanın sayılı profesyonel ağır sıklet boksörlerinden biri olacak olan ABD'li Joe Frazier ağır sıklıkta altın madalyaya uzandı. Türk sporseverlerin Muhammet Ali ve George Foreman ile olan rekabetinden hatırlayacağı Joe Frazier, Tokyo'ya yedek boksör olarak gitmesine ve finalde kırık başparmağı ile dövüşmesine rağmen henüz 20 yaşında Olimpiyat şampiyonu oldu (Frazier, 2022; Olympedia, 2022). Yeni Zelandalı Peter Snell 800 ve 1500 metrelerde altın madalyaya uzanırken Oyunlar'dan altı hafta önce apandisit ameliyatı geçiren Olimpiyat şampiyonu Etiyopyalı Abebe Bikila dünya rekoru kırarak

maratonda üst üste ikinci defa altın madalya kazanmış oldu. Roma'da çıplak ayakla koşarak maratonu birinci bitiren Bikila bu sefer ayakkabıyla koştu. Maratonda üçüncü olan Japon atlet Kokiçi Tsumuraya 1968 Olimpiyatları'nda Mexico City'de kaldığı odada intihar edecekti (Cumhuriyet, 04.10.1964; İstanbulluoğlu, 2008: 220-221; Olympic Report-II, 1966: 73; Olympics, 2021; Otomo, 2007: 124-125). Serbest güreşte 63 kiloda şampiyon olan Japon güreşçi Osamu Watanabe Oyunlar'dan sonra güreşi bıraktı ve günümüze kadar namağlup ünvanını koruyan tek Olimpik şampiyon güreşçi olarak tarihe geçti. Jimnastikte 1956 ve 1960'ta kazandığı madalyalarla birlikte toplamda 18 madalyaya ulaşan Sovyet Larisa Latynina'nın olimpiyatlarda en fazla madalya kazanan atlet olma rekorunu 2012'ye kadar kimse kıramadı (Miller, 2012: 176-177). Oyunlar sona erdiğinde madalya sıralamasında zirvede 36'sı altın 90 madalya ile ABD ve 30'u altın 96 madalya ile SSCB vardı. Ev sahibi Japonya 16 altın madalya ile üçüncü olurken, 10'ar altın madalya alan ülkelerden Birleşik Alman Takımı 50 madalya ile dördüncü, İtalya 27 madalya ile beşinci oldu.

Tokyo'da Türkiye

Türkiye Tokyo'ya 17'si güreşçi olmak üzere Atletizm, Halter, Yelken ve Güreş branşlarında 25 sporcu, 10 hakem ve 6 idareci ile gitti. Türk kafilesine Güreş Federasyonu Başkanı Suat Bolayır başkanlık ediyor; kafilede TMOK Genel Sekreteri ve IOC üyesi Suat Erler bulunuyordu. Kafilenin ikinci başkanı Atletizm Federasyonu Başkanı Jerfi Fıratlıoğlu'ydu. Güreş Milli Takımı antrenörü ise Celal Atik'ti (İstanbulluoğlu, 2008: 220; Olympic Report-I, 1966: 94, 174, 214-215; Soley, 1965: 146; TMOK, 2022). Türk kafilesindeki en yaşlı sporcu 3000 metrede yarışan 37 yaşındaki Cahit Önel, en genç sporcu ise üç adım atlamada yarışan 24 yaşındaki Aşkın Tuna'ydı. Türkiye Olimpiyat Oyunları'na halterde de ilk kez bir sporcuyla, 90 kiloda Sadık Pekünlü'yle Tokyo'da katılmıştı. Kafileye harcırahını kendi cebinden karşılamak üzere Devlet Bakanı Malik Yolaç da dâhil olmuştu. Türkiye'nin madalya ümitleri güreş ve atletizmdeydi (Cumhuriyet, 01.10.1964; Milliyet, 01.10.1964; Cumhuriyet, 02.10.1964; Olympic Report-I, 1966: 614-615; Soley, 1965: 146). Açılış seremonisinde stadyuma 85. sırada giren Türkiye'nin Tokyo Olimpiyatları'ndaki Olimpik Ataşesi Türkiye'nin Tokyo Büyükelçiliği Başkatibi Orhan Türel'i'ydi. Tokyo'da Türkiye'den resmi basın kartlı olarak sadece iki gazeteci ve bir fotoğrafçı bulunmaktaydı (Official Report-I, 1966: 89, 227, 247-248, 361).

Türkiye'nin güreşte favorilerden biri olduğu Tokyo'da FILA Asbaşkanı Vehbi Emre'nin yanı sıra 4 güreş hakemi de görev aldı. Tokyo'daki Türk güreş hakemleri Ali Meddoğan, Alp Karabiber, Cihat Uskan ve Kemal Erkmen'di. Japonlar'a göre Türkiye en az 4, Amerikanlar'a göre en az 6 altın madalya kazanacaktı. Sovyetler de Türk güreşçilerin antrenmanlarını yakından takip ediyordu. Ancak Oyunlar öncesinde Tevfik Kış ve M. Ali Yağcı'nın güreşemeyeceklerini bildirmeleri diğer güreşçilerin moralini bozdu. Cumhuriyet gazetesi yazarı Erdoğan Arıpınar (06.10.1964)'a göre bu güreşçilerin sakat sakat kafileye dâhil edilmelerinin sorumlusu Devlet Bakanı Malik Yolaç'tı (Cumhuriyet, 04.10.1964; Cumhuriyet, 05.10.1964; Official Report-II, 1966: 461; Soley, 1965: 146).

Türkiye için Tokyo Olimpiyatları güreş müsabakalarının sonuçlandığı 19 Temmuz'da fiilen bitti. Mesafenin uzaklığı yüzünden 1956'da olduğu gibi az sayıda sporcuyla Tokyo'ya gelen kafiledeki güreşçiler dışındaki dört atlet, üç yelkenci ve bir halterci hiçbir varlık göstermeden elendiler. Güreşte de durum pek iç açıcı değildi. Türk güreşçiler Tokyo'da serbestte bir altın (78 kg. İsmail Ogan), üç gümüş (57 kg. Hüseyin Akbaş, 87 kg. Hasan Güngör ve 97 kg. Ahmet Ayık (d. 1938) ve bir bronz (ağır sıklet- Hamit Kaplan) madalya kazandı. Grekoromen güreşte ise tek madalya 70 kiloda şampiyon olan Kazım Ayvaz'dan geldi. Serbest güreşte ayrıca 52 kiloda Cemal Yanılmaz ve 70 kiloda Mahmut Atalay Olimpiyat dördüncüsü oldular. Grekoromen güreşte kazanılan bir altın madalya dışında yaşanan başarısızlık dikkat çekiciydi. Bu başarısızlık uzun vadeli olacak ve Türkiye Olimpiyatlar'da grekoromen güreşte 1992'ye kadar madalya kazanamayacaktı. Hamit Kaplan'ın peş peşe üç Olimpiyat oyunlarında madalya kazanarak tarihe geçtiği Tokyo'da Ahmet Ayık hiç yenilgi

almamasına rağmen tartışmalı bir kararla berabere kaldığı ünlü Sovyet güreşçi Alexandr Medvedev'e altın madalyayı kaptırdı. Oyunlar öncesinde FILA Başkanı Coulon'un yaptığı "Tokyo güreşin en çetin olimpiyatı olacak" tahmini doğru çıktı. Tokyo'da güreşlere 47 ülke katılmıştı ve yeni ülkelerle birlikte özellikle Japonya'nın ve Sosyalist blok ülkelerinin güreşte ilerlemesi Türkiye'nin üstünlüğünün kaybolduğunu göstermekteydi. 5 altın madalya alan Japonya'nın yanı sıra 10 madalya alan SSCB ve 8 madalya alan Bulgaristan'dan sonra dördüncü sıraya düşen Türk Güreş Takımı'nın Olimpiyatlar'daki altın günleri artık geride kalmıştı (Cumhuriyet, 02.10.1964; Cumhuriyet, 03.10.1964; İstanbulluoğlu, 220-224; TMOK, 2014: 65; Official Report-II, 1966: 461-512). Aşağıda kısa biyografileri sunulan Tokyo'da madalya alan Türk güreşçileri Olimpiyatlar'da 1948-1968 arasında minderlere damgasını vuran altın neslin son temsilcilerindendir.

Madalya Kazanan Türk Güreşçiler

İsmail Ogan

Tokyo'da serbest güreşte 79 kiloda altın madalyaya uzanan İsmail Ogan kısa güreş kariyerine büyük başarılar sığdırmış renkli bir kişiliğe sahip bir güreşçiydi. 2022 yılında hayata gözlerini yuman 1933 Antalya doğumlu Türkmen çocuğu Ogan Türk güreşinin büyük ustalarından biri sayılmaktadır. Ogan 1955'te Yaşar Doğu tarafından keşfedildi. Lakabı "Çürük İsmail"di. 1956-1964 yılları arasında 52 kez milli olan İsmail Ogan serbest güreşte 1957'de Dünya Güreş Şampiyonası'nda 73 kiloda ikinci, 1959'da üçüncü oldu. 1960 Roma Olimpiyat Oyunları'nda Serbest güreşte 73 kiloda gümüş madalya kazanan İsmail Ogan, 23 güreşçinin güreştiği sıkletinde yedi maç yapmak zorunda kaldı. Finalde beklenmedik bir şekilde ABD'li Douglas Blubaugh'a yenilerek altın madalyayı kaçırdı. Ogan Dünya Güreş Şampiyonası'nda son madalyasını Sofya'da 1963'te 78 kiloda üçüncülükle aldı. Ogan'ın Güreş Dünya Kupası'nda 1958'de, Balkan Oyunları'nda 1963 ve 1964'te birincilikleri bulunmaktadır. Sıra dışı kişiliğiyle zaman zaman spor camiasında tartışmalar yaratan İsmail Ogan Yaşar Doğu ve Celal Atik'in yetiştirdiği güreşçilerdendir. Yaşar Doğu Ogan'ı Antalya Serik'in en zenginlerinden birinin kızıyla evlendirmiş; fakat daha sonradan Ogan Celal Atik'in öğrencileri arasına girmişti. Ogan'ın ilk iki çocuğu da çok erken ve çok hazin bir şekilde ölmüş; bu ölümler güreşçinin kariyerini kötü etkilemişti. Bir röportajda kondisyonunu göçebe bir ailede yetişmesine ve çok uzun mesafe yürümesine borçlu olduğunu belirten Ogan bir oturuşta bir kuzu ve günde beş tavuk yediğini söylemiştir. İsmail Ogan güreş dünyasında kändeleriyle ünlenmişti (Ateş, 2015: 194, 369-372; Ayhan, 2022; Elçin, 2018; Hiçyılmaz, 1986: 234; Olympedia, 2022; TGF, 2022; UWW, 2022).

Kazım Ayvaz

Tokyo'da grekoromen güreşte 70 kiloda altın madalyaya uzanan Kazım Ayvaz 1938 yılında Rize'de doğdu. Güreşe 15 yaşında İstanbul Güreş İhtisas Kulübü'nde başladı. Kariyerinin çoğunda grekoromen stilde güreşti. Katıldığı ilk büyük uluslararası güreş turnuvasında, 1958 Dünya Güreş Şampiyonası'nda, Budapeşte'de grekoromende 73 kiloda altın madalya kazandı. Balkan Şampiyonaları'nda 1959'da grekoromende 73 kiloda altın ve 1960'da serbestte 73 kiloda gümüş madalya kazandı. Ancak sıkletinde Mithat Bayrak gibi güçlü bir Olimpiyat şampiyonu olduğu için Roma Olimpiyatları'nda sıklet çıkararak grekoromende 79 kiloda güreşti ve dördüncü oldu. 1962'de 70 kiloda dünya şampiyonu olan Ayvaz, Tokyo'dan sonra pek başarılı olmadı ve son kez katıldığı Olimpiyatlar'da 1968'de sakatlandı ve elendi. Bir yıl sonra güreşi bırakan Kazım Ayvaz İsveç'e yerleşti. 1963'te Dünya Güreş Şampiyonası'nda elendiği Helsingborg şehrine ve yerleşti ve burada uzun yıllar güreş antrenörlüğü yaptı. 2011 yılında Uluslararası Güreş Federasyonu şeref listesine dahil edildi. 2020 yılında hayata veda etti (Classon, 2018, 2020; Hylén, 2008; Olympedia, 2022; TGF, 2021; UWW, 2020, 2022).

Hüseyin Akbaş

31 yaşında katıldığı Tokyo Olimpiyatları'nda 57 kiloda serbest güreşte gümüş madalya kazanan Tokat Almuslu Hüseyin Akbaş 1933'de doğdu. Güreşe karakucakla başladı. Sol bacağı sakat olduğu için arkadaşları tarafından kendisine "tek bacak Hüseyin" lakabı takıldı. Akbaş, sakat bacağıyla güreşte avantaj olarak kullanmasıyla ünlendi. Karakucak güreşlerinde onu keşfeden Yaşar Doğu vasıtasıyla minder güreşine başladı (Ateş, 2022). 20 yaşında Türkiye şampiyonu olarak milli takıma girdi. Hüseyin Akbaş Dünya Serbest Güreş Şampiyonaları'nda çok başarılı olmuş bir güreşçiydi. 1954'te Tokyo'da 52 kiloda altın madalya kazandı. 1956'da Melbourne Olimpiyat Oyunları'nda 56 kiloda bronz madalya kazandıktan sonra 57 kiloya geçti ve bu sıklıkta Dünya Güreş Şampiyonları'nda 1957, 1959 ve 1962'de birinci, 1961'de üçüncü oldu. Ayrıca Dünya Grekoromen Güreş Şampiyonası'nda 1955'te üçüncü oldu. Son kez 1965'te katıldığı Dünya Serbest Güreş Şampiyonası'nda dördüncü oldu ve aktif güreş hayatına son verdi. Dört kez Dünya Şampiyonu olan Akbaş maalesef Olimpiyatlar'da altın madalya kazanma hayaline ulaşamadı. Sporunu bıraktıktan sonra ticaret hayatına atıldı. 1989'da vefat etti. 2011'de FILA Şeref Listesi'ne dâhil edildi (Ateş, 2015: 353-354; Ateş, 2022; Ayhan, 2021, 2022; Hiçyılmaz, 1986: 14-15; Olympedia, 2022; UWW, 2022).

Hasan Güngör

Hasan Güngör 1934'te Denizli'nin Acıpayam ilçesinde dünyaya geldi. Doğup büyüdüğü Akşar köyü daha önceden Bayram Şit gibi bir olimpiyat şampiyonu daha çıkarmıştı. Yağlı güreşle güreşe başlayan Güngör güreşirken ağzının kuruluşunu gidermek için saman çöpü çiğnediği için kendisine "Çöp" Hasan lakabı takılmıştı. Şit'in tavsiyesiyle Yaşar Doğu tarafından minder güreşine kazandırılan Güngör'e, Denizli'de Sümerbank'ta iş verildi ve genç güreşçi 1952'de minder güreşine devşirildi. Üç yıl sonra 73 kiloda Türkiye şampiyonu oldu. Bundan sonra güreş hayatını 79 kiloda sürdürdü. 1960 Roma Olimpiyat Oyunları'na 79 kilo serbest güreşte katıldı. Roma'da Hasan Güngör

3. turda İranlı Mansur Mehdizade ile berabere kalmasına rağmen final maçına gerek kalmadan şampiyon oldu. Şampiyon güreşçi burada basın mensupları tarafından en teknik güreşçi seçildi. Çok sevdiği antrenörü Celal Atik'in "sende gençliğimi görüyorum" dediği Hasan Güngör güreş dünyasında 1960'ların başında serbest stildeki en iyi güreşçilerden biri olarak gösterilmekteydi. Güngör özellikle "kepçe oyunu" ile tanınmaktaydı. 1961'den itibaren 87 kiloda güreşmeye başlayan Güngör, Dünya Serbest Güreş Şampiyonaları'nda hiç altın madalya kazanamamasına rağmen 87 kiloda 1962 ve 1966'da gümüş, 1957'de 79 kiloda ve 1961'de 87 kiloda olmak üzere iki bronz madalya kazanmıştı. Balkan Oyunları'nda ise Güngör 1959'da birinci, 1960 ve 1963'te ikinci ve 1965'te üçüncü oldu. Ünlü güreşçi ayrıca 1958 Güreş Dünya Kupası'nda ve 1963 Akdeniz Oyunları'nda da şampiyonluk kazanmıştı. 1964 Tokyo Olimpiyatları'nda 87 kiloda güreşen Güngör finalde berabere kaldığı Bulgar güreşçi Prodan Garçev'den 150 gram fazlası olduğu için ikincilikte kaldı. 1966'da 87 kiloda Avrupa Şampiyonu olan Güngör, 1967'de hem Avrupa Güreş Şampiyonası hem de Dünya Güreş Şampiyonası'nda dördüncü olduktan sonra güreşi bıraktı. Yirmi yıl boyunca Türkiye Güreş Milli Takımları'nda çalıştı. 2011'de hayata gözlerini yumdu (Ateş, 2015: 251-260, 364-373; Hiçyılmaz, 1986: 148; Hürriyet, 14.10.2011; Olympedia 2022; TGF, 2002; Tunaseli, 1972).

Ahmet Ayık

1938 yılında doğdu. Pehlivan torunu olan Sivaslı Ahmet Ayık güreşe karakucakla başladı. 13 yaşında İstanbul'a göç ederek Şişli SK ve BJK'nde güreşmeye başladı. 1960 yılında Yaşar Doğu'nun antrenörü olduğu Şekerspor'a geçen Ayık, Kayseri Uçak Fabrikası'nda çalışmaya başladı. Aynı yıl Milli Takım'a seçilen Ayık yaklaşık on yıl sıklıkta Türkiye şampiyonu oldu. Ayık 1964 Tokyo Olimpiyatı'nda 97 kiloda serbestte gümüş madalya kazanırken 1968 Mexico City Olimpiyat

Oyunları'nda serbest güreşte 97 kiloda altın madalyaya ulaştı. Ayık Dünya Güreş Şampiyonası'nda serbest güreşte 97 kiloda 1965 ve 1967'de birinci, 1966'da ikinci oldu. Avrupa Güreş Şampiyonası'nda 97 kiloda 1966'da gümüş madalya, 1967 ve 1970'de altın madalya kazandı. Ayık ayrıca 1963 Akdeniz Oyunları'nda ve 1964'te Balkan Şampiyonası'nda 97 kiloda altın madalya kazandı. Aktif spor yaşamından sonra 1977-79 ve 1996-2000 yılları arasında Türkiye Güreş Federasyonu Başkanlığı yaptı. 1980'de 12 arkadaşı ile beraber Türk Güreş Vakfı'nı kurdu. Ayık hala aynı vakfın Yönetim Kurulu başkanlığını sürdürmektedir. 1997'de Devlet Üstün Hizmet Madalyası ile ödüllendirilen Ayık, 1998'de FILA Yönetim Kurulu'na seçildi. Ahmet Ayık 2004 yılında Dünya Güreş Federasyonu'nun Şeref Listesi'ne dahil edildi. 2012 yılında FILA Asbaşkanı oldu. Kendisi halen aynı federasyonun fahri asbaşkanıdır (Ayhan, 2018; Hiçyılmaz, 1986: 50; Olympedia, 2022; TGV, 2022; TMOK, 2014: 62-72; UWW, 2022).

Hamit Kaplan

Genç yaşta trafik kazasında hayatını kaybeden Hamit Kaplan peş peşe üç Olimpiyat oyunlarında madalya kazanan ilk Türk sporcuydu. Amasya'nın Hamamözü ilçesinde doğan Kaplan yağlı güreşle spora başlamıştı. 1954'te milli takıma seçilen Kaplan, Celal Atik tarafından yetiştirildi. On yıllık bir süreçte hem serbestte hem de grekoromende güreşti. 1952-1964 yılları arasında Türkiye birinciliğini kaptırmadı. Kaplan İlk uluslararası başarısını 1955'teki Dünya Grekoromen Güreş Şampiyonası'nda kazandığı üçüncülükle elde etti. Grekoromende ağır sıklette 1958 ve 1963'te dünya üçüncüsü, 1961'de dünya ikincisi oldu. Bu disiplinde 1956'da İstanbul'daki Güreş Dünya Kupası'nda ve 1963'teki Balkan Oyunları'nda gümüş madalya kazandı; 1959 Akdeniz Oyunları'nda birinci oldu. Serbest güreşte daha başarılı olan Hamit Kaplan, Dünya Güreş Şampiyonaları'nda ağır sıklette 1957'de İstanbul'da birinci, 1959 ve 1961'de ikinci ve 1963'te üçüncü oldu. 1956 ve 1958 Güreş Dünya Kupaları'nda sırasıyla altın ve bronz madalya kazandı. 1960 Balkan Oyunları'nda üçüncü olan Kaplan, 1959 ve 1963 Akdeniz Oyunları'nda birinci oldu. 175 kez milli mayoyu giyen Kaplan 1.90m boyunda ve 100 kg ağırlığındaydı. Defansif stiliyle tanınan Kaplan birçok maçını berabere bitirmişti. 1956 Melbourne Olimpiyatları resmi raporunda kendisinden sıklentinin teknik açıdan en kusursuz güreşçisi olarak bahsediliyor; kendinden daha ağır ve güçlü rakipleri karşısında temiz ve tartışmasız galibiyetler aldığı belirtiliyordu. Kaplan'ın ölçüp biçilmiş atakları, zindeliği ve hızının onu rakiplerinden ayıran özellikleri olduğu vurgulanıyordu. Melbourne'deki başarısından sonra 1960 Roma Olimpiyatları'nda da serbestte gümüş madalya kazanan Kaplan, 1964 Tokyo Olimpiyat Oyunları'nda grekoremende de yarıştı (7. oldu) ve serbestte bronz madalya kazandı. Oyunlar'dan sonra faal güreşi bırakan Hamit Kaplan 2011 yılında Dünya Güreş Federasyonu Şeref Listesi'ne dâhil edildi (Cumhuriyet, 28.05.1956; Hiçyılmaz, 1986: 174; IOC, 2022; Milliyet, 25.10.1982; TGF, 2022; TMOK, 2022; UWW, 2022).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Japon yönetmen Kon İcikawa'nın ikonik ve empresyonist filmi Tokyo Olimpiyatı (Tokyo Olympiad/ Tokyo Orinpikku) savaş sonrası harabe ve yıkım atmosferinde doğan göz kamaştırıcı güneş sahnesiyle başlamaktadır. Film Tokyo'nun 1964'teki modern görünümünü kısa bir şekilde sunduktan sonra kararlı ekran simsiyah bir karanlıktan yavaş yavaş doğan kıpkırmızı güneşi göstermekte ve güneş tam doğmadan değişen sahnede (filmin 5. dakikası) izleyicinin karşısına apaçık gökyüzü ve bütün ihtişamıyla Ayasofya Camii çıkmaktadır. Bir önceki sahnedeki kıpkırmızı güneş görüntüsünü Olimpik meşalenin alevine dönüştüren İcikawa, ilerleyen sahnelerde insan idealinin ve tutkusunun bir sembolü olan Olimpiyat Oyunları'nın en büyük simgesi olan Olimpik meşalenin İstanbul'dan Tokyo'ya gelişini belgelemektedir. 1964 Tokyo Olimpiyat Oyunları'nın resmi filmi olan iki saatlik bu filmin 70. dakikasından itibaren bir dakikalığına Türk antrenörün "haydi Hamit, haydi Hamit, bastır Hamit, bastır Hamit" sesleriyle birlikte Hamit Kaplan'ın güreşlerinden enstantaneler

gösterilmektedir (Kavgacı, 2021; Masumoto, 2012: 1270; Olympics, 2013). Bu çalışmada, İstanbul'dan Tokyo'ya/ Tokyo'dan İstanbul'a Japonya ve Türkiye açısından 1964 Tokyo Olimpiyatı'nın uluslararası çerçevede bir muhasebesi yapılmıştır. Ortaya çıkan temel bulgular Japonya'nın hem organizasyon hem de sportif başarı açısından Olimpiyat Oyunları'nı başarılı bir şekilde tamamladığı Türkiye'nin ise az sayıda sporcuyla gittiği Tokyo'da altı madalya kazanmasına rağmen beklentileri karşılayamadığıdır. Uluslararası ilişkiler perspektifinde Japonya politik, ekonomik ve sportif açıdan kendini bütün dünyaya ispat ederken Türkiye'nin diplomatik ve sportif olarak bir kazanımı olmamıştır.

Bir önceki Olimpiyat Oyunları'nın muazzam performansına bakıldığında Türk güreşçilerin Tokyo'daki performansı başarısız sayılabilir. Ancak burada çift taraflı bir analiz ve yoruma ihtiyaç vardır. Öncelikle, Türkiye'nin dışındaki faktörlere bakılacak olursa, Roma'da güreşte 10 madalya kazanan Sovyetler Birliği ve 6 madalya kazanan Bulgaristan performanslarını tekrarladılar. Farkı yaratan ev sahibi Japon güreşçiler oldu. Hafif sıkletlerde 5 altın madalya kazanan Japonya güreşte bu başarısını 1968 Mexico City Olimpiyat Oyunları'nda da sürdürecekti. Oyunlar'da ev sahibi ülkelerin farklı bir motivasyonla üstün performans göstermesi Olimpiyatlar tarihinde sıkça görülen bir olgudur. İkinci olarak, yine iç faktörler bir yana, Türk güreşçilerin 1952 ve 1956 Olimpiyat Oyunları performansında görüldüğü üzere coğrafi uzaklık ve iklim koşulları o günkü şartlarda olumsuz faktörler olarak sayılabilir. Son olarak, Türk güreşçiler uluslararası turnuvalarda genellikle Avrupalı ve İranlı güreşçilerle karşılaştıkları için diğer güreşçiler hakkında pek bilgi sahibi değillerdi ve bu da genelde rakiplerine göre oyun kuran Türk güreşçileri zor durumda bırakmış olabilir.

İçsel ve yapısal sorunlara göz atıldığında Türk güreşinin altın neslinin sonuna geldiği yorumu yapılabilir. Yaşar Doğu'nun 1961 yılında vefat etmesi genç güreşçilerin ortaya çıkarılmasına olumsuz etkide bulunmuştur. Bunun dışında 1950li yıllar boyunca Türk siyasetinin yansımaları olarak güreş camiasındaki Yaşar Doğu-Celal Atik kamplaşması da Türk güreşine zarar vermiştir. Her ne kadar bu çalışmanın kapsamı dışında kalsa da buna benzer iç faktörler Türkiye'nin Olimpiyatlar'daki tek madalya umudu olan güreşteki nispi başarısızlığa katkıda bulunmuştur. Öncü (2020)'nün doktora tezinde derinlemesine incelediği üzere Türkiye'nin 1950'lerden itibaren hızla kentleşmesi ve yapısal olarak geçirdiği sosyo-kültürel değişim Türk güreşinin fabrikası olan kırsal hayatın önemli sosyo-kültürel adetlerinden biri olan güreşin de kapsadığı alanı küçültmüştür; futbolun hızla popülerleşmesi kentlere yığılmaya başlayan kırsal nüfusun güreş havuzunu daraltmaya başlamıştır.

10 yıl süren Demokrat Parti iktidarının her türlü “plan karşıtı” ideolojisi Türk güreşinde Atatürk'ün ön ayak olduğu bilimsel yaklaşımdan uzaklaşılmasını da tetiklemiştir. Modern tekniklerin çok daha ön planda olduğu grekoromen güreşte Türk güreşçilerin madalya kazanamayacak seviyeye gelmesi bu eksikliğin en önemli göstergelerinden biridir. Keza, 1964 Tokyo Olimpiyatı öncesinde BTG Müdürü Nuri Gücüyener (1912-2017) Türkiye'deki spor seviyesinin Balkanlar seviyesine ulaşmadığından yakınmaktaydı (Cumhuriyet, 02.10.1964). FILA Asbaşkanı Vehbi Emre ise Türk güreşçilerinin “nefes ve enerji bakımından gerektiği kadar mükemmel olmadıklarından” şikâyet etmekteydi. Emre'ye göre Türk güreşçilerin çalışma programları günün gereklerine göre yenilenmemişti ve bu yüzden de bilimsel çalışan Japonlar'ın gerisinde kalmışlardı (Soley 1965: 164-165). İlginç bir yorum da “kendi parasıyla Tokyo'ya giden Bakan Malik Yolaç”tan gelmişti. Yolaç'a göre milli takım antrenörünün “şimdiden sonra hem kasap, hem kahveci, hem de güreş antrenörü” olmaması gerekiyordu. Yolaç'ın bu sözlerinin hedefinin Celal Atik olduğu belliydi (Cumhuriyet, 02.10.1964).

Tokyo'da güreşte altı madalya ile yetinen Türkiye, zaten fazla sporcu götürmediği diğer spor branşlarında ise bir varlık gösteremedi. Türk kafilesindeki 25 sporcunun içinde tek bir kadın sporcunun bulunmaması da değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Bu iki bulgu Türkiye'nin

1950'den beri değişen sosyo-politik yapısında aranmalıdır. Keza, sembolik de olsa 1936 ve 1948 Olimpiyatları'na kadın sporcu götüren Türkiye, 1952-1964 arasındaki dört Olimpiyat oyunlarına tek bir kadın sporcu bile göndermemiştir. Aynı şekilde, 1936 ve 1948 Olimpiyat Oyunları'na binicilik, bisiklet ve eskrim gibi dallarda sporcu götüren Türkiye, binicilik yarışmalarının İsveç'te yapıldığı 1956 Melbourne Olimpiyatı hariç 1952'den beri hiçbir Olimpiyat oyununa bu dallarda katılmamıştır. Diğer branşlara nazaran Olimpiyat oyunlarında çok daha fazla madalya getiren atletizm, jimnastik ve yüzmede de Türkiye uluslararası seviyede rekabet edebilecek sporcular yetiştirememiş ve Türkiye bu dallarda Olimpiyat oyunlarında madalya şansından mahrum kalmıştır. Türkiye'nin beden eğitimi ve spor yönetiminde gösterilen bu vizyon eksikliği Soğuk Savaş Dönemi'nin sonuna kadar sporda uluslararası arenada kendini somut olarak çok olumsuz bir şekilde aksettirecekti (TMOK, 2022).

Ev sahibi Japonya Oyunlar'a çok iyi hazırlandı. Tokyo ve çevresini altyapı açısından modernize etti ve Olimpiyat Oyunları'nı hem ekonomik açıdan hem de kamu diplomasisi açısından bir işaret fişeği gibi kullandı. Tokyo'da Japonya'nın bir Asya devleti olarak Batı'daki sanayileşmiş ülkelerden pek de geride kalmadığını gören uluslararası gözlemciler Japonya'yı gelişmiş ülkeler kulübüne kabul etmekte Batılı ülkelere büyük referans oldular. İçeride ise savaş sonrasında milli duyguları pranga altına alınan Japonlar Oyunlar sayesinde "barışçıl, demokratik ve müreffeh" bir milliyetçilik şemsiyesi altında birleştiler. Milli duyguların pekişmesinde somut ekonomik göstergelerin yanı sıra Oyunlar'da kazanılan büyük başarıların da payı vardı (Abel, 2012: 216-217). Daha önceki iki Olimpiyat Oyunları'nda madalya sıralamasında ilk ona girmesine rağmen 20 madalyanın üzerine çıkamayan Japonya, bu Oyunlar'da güreş ve judonun da etkisiyle 29 madalyaya ulaştı ve madalya sıralamasında üçüncü oldu. Japonya, ekonomisinin durgunlaşmaya başladığı 1990'lara kadar 30 madalyanın altına düşmeyecekti. Bu gelişimde Olimpik eğitimin yanı sıra savaştan sonra "uluslararası insan-vatandaş (kokusaijin)" yaratma projesinin payı vardır. 1949'da "Sporun Teşviki için Kararnameyi meclisten çıkaran Japonya spor diplomasisini de bu projeyi destekleyecek şekilde kullanmıştır (Abel, 2012: 214-215). Uluslararasılaşmayı kendine şiar edinen Japonya, 1955'ten beri çıkışa geçen ekonomisi, eğitilmiş ve kalifiye insan kaynağı ve Tokyo Olimpiyatı'nın zirveye çıkardığı psikolojik ve diplomatik motivasyonla Soğuk Savaş'ın sonuna kadar Batı Bloğu'nun en önde gelen devletleri arasında yerini sağlamlaştıracaktı.

Bu çalışmada, Tokyo şehrinin ve dolayısıyla Japonya'nın akim kalan 1940 Olimpiyat Oyunları ev sahipliğinden 18. Yaz Olimpiyat Oyunları ev sahipliğine kadar olan süreçten yola çıkılarak, 1964 Tokyo Olimpiyatı ve Türkiye'nin bu Oyunlar'daki performansı dış politika, diplomasi ve uluslararası ilişkiler çerçevesinde ve her iki ülkenin sosyo-politik dinamikleri ekseninde incelenmiştir. Araştırmanın ilk bölümü, 18. Yaz Olimpiyat Oyunları öncesinde Olimpik camiayı meşgul eden bazı uluslararası meselelerden ve Japonya'nın ev sahipliğine giden süreçteki sportif ve siyasi tarihçesinden kesitler sunarak Oyunlar'ın hangi uluslararası konjonktürde düzenlendiğini göstermeyi amaçlamıştır. Bu bölümde Türkiye'nin de Tokyo Olimpiyatı öncesi spor yönetimi ve dış politika açısından ne durumda olduğu gösterilmiştir. İkinci bölümde Tokyo Olimpiyatı'nın öne çıkan olayları birincil kaynaklar temel alınarak tespit ve tasvir edilmiş ve Türkiye'nin Oyunlar'a katılımı ve Tokyo'daki performansı madalya alan Türk güreşçilere odaklanılarak incelenmiştir. Bulgular ve tartışma bölümünde ise Tokyo Olimpiyat Oyunları'nın tarihsel perspektifte spor açısından Japonya ve Türkiye için ne ifade ettiği tartışılmıştır.

Özetlemek gerekirse, 1964 Tokyo Olimpiyat Oyunları Soğuk Savaş konjonktüründe Japonya'nın uluslararası durumunun ve dünyada Japonya hakkındaki görüşlerin değişmesinde çok etkili oldu. Buna neden olan birçok faktör sıralanabilir. Japonlar'ın Oyunlar sayesinde ve Oyunlar için yaptıkları yollar, tesisler, binalar, trenler, limanlar mimari açıdan yabancıları hayran bıraktı. Organizasyonda kullandıkları teknolojik yenilikler de ülkenin bilimsel ve ekonomik seviyesini

dünyaya pazarlamakta oldukça etkili oldu. Japon teknolojik ürünlerinin kalitesini gören yabancıların Japonya'nın güçlü ekonomik yapısına da şahit olmasıyla Batılı devletlerin Japonya'dan ithalat yapma konusunda endişeleri kalmadı. Japonya'yı ithal ikameci sanayileşmeden ihracatçı ekonomiye dönüştüren Tokyo Olimpiyatları, dünyanın Japon kültürünü tanınmasına da olanak sağladı. Her ne kadar organizasyon sıkı devlet güdümü ve kontrolü altında yapılmış olsa ordusu bulunmayan Japonya'nın Kendini Savunma Güçleri (Self-Defense Forces) dünyaya barışçıl ve olumlu bir görüntü verdi. Japon dış politikasının hala önemli bir bileşeni olan uluslararasılaşmanın binası Tokyo Olimpiyatları'nda kurulmuştur denilebilir. Kısaca, Japonya spor, kültür ve teknolojik ürünler gibi dış politikanın “yumuşak güçleri”ni ekonomi ve siyaset gibi “sert güçleri” yönlendirmekte etkili bir şekilde kullandı (Abel, 2012: 217-218).

Türkiye'nin Tokyo Olimpiyatı'na katılımının doğası ve Oyunlar'daki performansı analiz edildiğinde ülkenin Batı Bloğu güdümünde bir dış politika izlediği 1948-1964 yılları arasında ekonomi politik açıdan bu süre içinde Japonya kadar büyük bir yol kat edemediği ve bunun da sporda yönetim ve uluslararası performans açısından Türkiye'ye pahalıya mal olduğu görülmektedir. 1950'lerde Türkiye'de yaşanan yoğun sosyo-politik ve demografik dönüşüm özellikle güreş sporunda etkili olmuş ve 1950 öncesi izlenen beden eğitimi politikalarının terk edilmesi teknik ve bilimsel açıdan sporda gelişen ülkelerden geride kalan Türkiye'nin Olimpik spor dallarını çeşitlendirememesine de sebep olmuştur. Her ne kadar Tokyo'da kazanılan altı madalya azımsanamayacak bir başarıya işaretse de aslında kazanılamayan madalyalar ve yarışılmayan spor dalları Türkiye'nin gelecekteki Olimpik tarihine ışık tutmaktadır. Keza, retrospektif olarak bakıldığında Türkiye 1992 Barcelona Yaz Olimpiyat Oyunları'na kadar 1964 Oyunları'ndaki seviyesine gelememiştir. Dolayısıyla, Türkiye Japonya'nın Soğuk Savaş Dönemi'nde muazzam ekonomik performansının yanı sıra temel “yumuşak güç” araçlarından biri olarak kullandığı sporun gücünden mahrum kalmıştır.

Karşılaştırmalı olarak bakıldığında, Japonya'nın spor tarihi, eğitimi ve Olimpiyat Oyunları'ndaki ev sahipliği ve performansının incelenmesi Türkiye'nin neleri eksik yaptığını ve sosyo-kültürel avantajlarının neler olduğunu göstermesi açısından çok faydalıdır. Öncelikle, Türkiye'de spor yönetimi ve spor tarihi alanında akademik olarak araştırmacı sayısının artmasının teşvik edilmesi ve bu araştırmacıların küresel çerçevede Türk sporunun karakteristik özelliklerini ve eksi-fazla yönlerini tam anlamıyla tespit edilmesinde fayda olduğu düşünülmektedir. Bunun için, farklı dillerde ve çok disiplinli araştırma yapacak kişilerin yetiştirilmesi ve alan ve bölge araştırmalarının yapılması önerilmektedir. Olimpik farkındalık çalışmaları okul ve anket çalışmalarıyla sınırlı kalmamalı; kamu ve kültür diplomasisine daha çok önem verilmelidir. Son olarak, altyapısı ve araştırma motivasyonu Türkiye ve Japonya'nın 2020 Yaz Olimpiyat Oyunları ev sahipliği adaylığına dayanan bu çalışma gibi araştırmalar uluslararası organizasyonlara ev sahipliği sürecinde kültürel, teknik ve akademik altyapının son derece önemli olduğuna işaret etmesi açısından Türk Olimpik Hareketi için öncü nitelik taşıdıkları için daha fazla desteklenmelidir.

Araştırmacıların Katkı Oranları Beyanı: Araştırmanın tamamı, araştırmanın tek yazarı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çatışma Beyanı: Yazarın araştırma ile ilgili bir çatışma beyanı bulunmamaktadır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Bu çalışmanın makaleye dönüştürülmesindeki yardım ve önerilerinden dolayı Japonya Hokkaido Üniversitesi Eğitim Fakültesi Spor Kültürü ve Teorisi Profesörü Dr. Keiko Ikeda'ya teşekkür ederim.

Kaynakça

Abel J. R. (2012). Japan's Sporting diplomacy: The 1964 Tokyo Olympiad. *The International History Review*, 34 (2),

- (203-220).
- Ayhan, O. (2018). "Orhan Ayhan'la – Efsaneler: Ahmet Ayık". *TRT SPOR*. (25.07.2018). https://www.youtube.com/watch?v=xIlgRO9TRFCA&list=PLA_JQAUwYFsQC6OW8sucAeuh4Fg-h3I5K&index=104.
- Ayhan, O. (2018). "Orhan Ayhan'la – Ahmet Ayık". *TRT SPOR*. (02.08.2018). https://www.youtube.com/watch?v=LbK8tA3om7g&list=PLA_JQAUwYFsQC6OW8sucAeuh4Fg-h3I5K&index=103.
- Ayhan, O. (2021). "Orhan Ayhan'la – Efsane Güreşçi Hüseyin Akbaş Özel Bölüm". *TRT SPOR*. (15.02.2021). https://www.youtube.com/watch?v=Le942YXMo_Q.
- Ayhan, O. (2022). "Orhan Ayhan'la – Erdoğan Arıpınar'la Olimpiyat Anıları". *TRT SPOR*. (14.05.2022). <https://www.youtube.com/watch?v=maPp5MLogKM>.
- Atabeyoğlu, C. (2001). *Sporda Devlet mi, Devlette Spor mu?* TMOK Yayınları.
- Barney, R. K. (1999). Olympic Games, Modern. İçinde K. Christensen ve D. Levinson (Eds.), *Encyclopedia of World Sport: From Ancient Times to Present*, (277-285). Oxford University Press.
- Collins, S. (2007). *The 1940 Tokyo Games: The Missing Olympics, Japan, The Asian Olympics And The Olympic Movement*. Routledge.
- Collins, S. (2011). Sporting Japanese-ness in an Americanised Japan. *The International Journal of the History of Sport*, 28 (17), (2448-2473).
- Collins, S. (2012). The Imperial Sportive: Sporting Lives in the Service of Modern Japan. *The International Journal of the History of Sport*, 29 (12), (1729-1743).
- Elçin, S. (2018). Ruslar'a Soyadını Ezberletti. *Anadolu Ajansı*. (18.10.2018). <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/ruslara-kunde-yerine-soyadini-ezberleten-guresci-ismail-ogan/1286799>.
- Eskelson, T. (2018). Continuity or Change: After the Tokyo Olympic Games 1964: Exploring the Tokyo Games 2020 through various Critical Reviews. İçinde T. Ren, S. W. Gong & K. Ikeda (Eds.), *Media, Sport, Nationalism: The Political and Geopolitical Rise of East Asia- Soft Power Projection via the Modern Olympic Games*, Logos Verlag Berlin GmbH.
- Frazier, J. (2022). "Biography". *The Official Website of Smokin' Joe Frazier*. 2022. <https://www.joefrazier.com/>.
- Frazier, J. (2022). "Fight Record". *The Official Website of Smokin' Joe Frazier*. 2022. <https://www.joefrazier.com/>.
- Guttmann, A. ve Thompson, L. (2001). *Japanese Sports: A History*. University of Hawai'i Press.
- Hiçyılmaz, E. (1986). *15. Yüzyıldan Günümüze Sporda Ünlüler Ansiklopedisi*. Ekol Yayınevi.
- IMDB (2022). Tokyo Orinpikku. *Internet Movie Database (IMDB)*. <https://www.imdb.com/title/tt0059817/>.
- İM-V-SAM (1997). *TMOK Tarihi: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin 90 Yılı*. İstanbul Mülkiyeliler Vakfı Sosyal Araştırmalar Merkezi. TMOK Yayınları.
- İstanbulluoğlu, A. (2008). *TMOK 100. Yıl (1908- 2008): Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin 100 Yılı*. TMOK Yayınları.
- Kanin, D. B. (1981), *A Political History of the Olympic Games*. Westview Press.
- Kavgacı, M. (2021), Bir Güneş Gibi. *Socrates*. No. 76, Temmuz 2021, (141-142).
- Keys, B. (2012). The Early Cold War Olympics, 1952-1960: Political, Economic and Human Rights Dimensions. İçinde H. J. Lenskyj ve S. Wagg (Eds.), *The Palgrave Handbook of Olympic Studies*, (72-87), Palgrave MacMillan.
- Kruger, A. (1999). The Unfinished Symphony: A History of the Olympic Games from de Coubertin to Samaranch. İçinde Jim Riordan and Arnd Kruger (Eds.), *The International Politics of Sport in the Twentieth Century*. E. And F. N. Spon.
- Macnaughtan, H. (2012). An Interview with Kasai Masae, captain of the Japanese women's volleyball team at the 1964 Tokyo Olympics. *Japan Forum*, 24 (4), (491-500).
- Macnaughtan, H. (2014). The Oriental Witches: Women, Volleyball and the 1964 Tokyo Olympics. *Sport in History*, 34 (1), (134-156).
- Macnaughtan, H. (2020). From the Witches of the Orient to the Blossoming Sevens: Volleyball and Rugby at the Tokyo Olympics. *The Asia-Pacific Journal, Asia Focus*, 18 (4), No. 15, (1-7).
- Mallon, B. ve Heijmans, J. (2011). *Historical Dictionary of the Olympic Movement*. The Scarecrow Press.
- Mandell, R. (1999). *Sport: A Cultural History*. Columbia University Press.
- Masumoto, N. (2012). The Legacy of the Olympic Peace Education of the 1964 Tokyo Olympic Games in Japan. *The International Journal of the History of Sport*, 29 (9), (1263-1280).
- McComb, D. G. (2004). *Sports: An Illustrated History*. Oxford University Press.
- Merklejn, I. (2013). Remembering the Oriental Witches: Sports, Gender and Showa Nostalgia in the NHK Narratives of the Tokyo Olympics. *Social Science Japan Journal*, 16 (2), (235-250).
- Miller, D. (2012). *The Official History of the Olympic Games and the IOC: Athens to London (1894-2012)*. Mainstream Publishing.
- Olympedia (2022). "Ahmet Ayık". *Olympedia*. <https://www.olympedia.org/athletes/60285>.
- Olympedia (2022). "Boxing at the 1964 Tokyo Summer Games: Men's Heavyweight". *Olympedia*. <https://www.olympedia.org/editions/16/sports/BOX>.
- Olympedia (2022). "Hamit Kaplan". *Olympedia*. <https://www.olympedia.org/athletes/60336>.
- Olympedia (2022). "Hasan Güngör". *Olympedia*. <https://www.olympedia.org/athletes/60331>.
- Olympedia (2022). "Hüseyin Akbaş", *Olympedia*. <https://www.olympedia.org/athletes/60271>.
- Olympedia (2022). "İsmail Oğan". *Olympedia*. <https://www.olympedia.org/athletes/60354>.
- Olympedia (2022). "Kazım Ayvaz". *Olympedia*. <https://www.olympedia.org/athletes/60286>.
- Olympedia (2022). "Wrestling at the 1964 Tokyo Summer Games: Men's Heavyweight". *Olympedia*.

- <https://www.olympedia.org/editions/16/sports/WRE>.
- Olympics (2013). "The Complete Tokyo 1964 Olympic Film: Olympic History". *Olympics (Official IOC Youtube Channel)*. (08.11.2013). <https://www.youtube.com/watch?v=WHt0eAdCCns>.
- Olympics (2021). "Abebe Bikila: Barefoot to Olympic Gold". *Olympics.com (IOC Official Website)*. (30.04.2021). <https://olympics.com/en/video/abebe-bikila-barefoot-to-olympic-gold>.
- Otomo, R. (2007). Narratives, the Body and the 1964 Tokyo Olympics. *Asian Studies Review*, 31 (2), (117-132).
- Öncü, E. (2017). Olimpizm ve Milliyetçilik: İlk Yüzyıl (1896-1996). İçinde Temel Öztürk (Ed.), *Zamanın İzleri: İlkeler, İdeolojiler ve İsyanlar*, (423-466). KTÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Öncü, E. (2020). Soğuk Savaş Dönemi'nde Türkiye ve Olimpiyatlar (1948-1988). Yayınlanmamış Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Trabzon.
- Schreiber, M. (2020). 1940 Tokyo: The Olympiad that Never Was. *The Asia-Pacific Journal, Asia Focus*, 18 (4), No. 10, (1-7). <https://apjif.org/-Mark-Schreiber-/5367/article.pdf>.
- Smith, A. (2010). Disseminating discourses of Tokyo through the medium of the International Olympic Movement, 1930-2009. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Newcastle Üniversitesi, Newcastle. Birleşik Krallık.
- Soley, Ş. (1965), *Spor Yılığ* (1964). Yenilik Basımevi.
- Tagsold, C. (2010), Modernity, space and national representation at the Tokyo Olympics 1964. *Urban History*, 37 (2), (289-300).
- Tagsold, C. (2011). Remember to get back on your feet quickly: the Japanese women's volleyball team at the 1964 Olympics as a 'Realm of Memory'. *Sport in Society*, 14 (4), (444-453).
- Tagsold, C. (2020). Symbolic Transformation: The 1964 Tokyo Games Reconsidered. *The Asia-Pacific Journal, Asia Focus*, 18 (4), No. 11, (1-8).
- TGF (2021). "Kazım Ayvaz'ı Ölüm Yıldönümünde Rahmetle Anıyoruz". *Türkiye Güreş Federasyonu*. (20.01.2021). <https://tgf.gov.tr/?p=42044>.
- TGV (2022). "Genel Başkan: Ahmet Ayık". *Türk Güreş Vakfı*. <https://www.turkguresvakfi.org.tr/Turk-Gures-Vakfi-Yonetim-Kurulu/ahmet-ayik/1>.
- Traganou, J. (2011). Tokyo's 1964 Olympic Design as a 'realm of [design] memory'. *Sport in Society*, 14 (4), (466-481).
- TMOK (2014), "Bir Cihan Pehlivanı Ahmet Ayık", *Olimpiyat Dünyası*, 52, (Ocak 2014), (62-72).
- TMOK (2014), "Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Tarihçesi-7: 1964 Tokyo, 1968 Mexico City, 1972 Münih, 1976 Montreal, 1980 Moskova", *Olimpiyat Dünyası*, 54, (Eylül 2014), 64-69.
- TMOK (2022). "1964 Tokyo Yaz Olimpiyat Oyunları". *TMOK Web Sitesi*. <https://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Olimpiyat-Oyunlari-Detay/17/1>.
- TMOK (2022). "Olimpiyatlar'da Türkler". *TMOK Web Sitesi*. <https://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Olimpiyatlar/Olimpiyatlarda-Turkler/45/1>.
- UWW (2022). "Hall of Fame: Ahmet Ayık". *United World Wrestling*. <https://uww.org/about-uww/hall-of-fame>.
- UWW (2022). "Honorary Members". *United World Wrestling*. <https://uww.org/about-uww/honorary-members>.
- UWW (2022). "Hall of Fame: Huseyin Akbas". *United World Wrestling*. <https://uww.org/person/huseyin-akbas>.
- UWW (2022). "Hall of Fame: Kazım Ayvaz". *United World Wrestling*. <https://uww.org/person/kazim-ayvaz>.
- UWW (2020). "Turkish Wrestling Great Kazım Ayvaz Passes Away". *United World Wrestling*. (27.01.2020). <https://uww.org/person/kazim-ayvaz>.
- UWW (2022).. "Olympic Champ Ogan Passes Away at 89". *United World Wrestling*. (29.04.2022). <https://uww.org/article/olympic-champ-ogan-passes-away-89>
- Arşiv Belgeleri ve Resmî Raporlar**
- The Official Report of the Organizing Committee (1966). *The Games of the XVIII Olympiad: Tokyo 1964, Vol. I*. Kyodo Printing Co. Ltd.
- The Official Report of the Organizing Committee (1966). *The Games of the XVIII Olympiad: Tokyo 1964, Vol. II*. Kyodo Printing Co. Ltd.
- Avery Brundage Collection (Western University, Olympic Studies Center)
- ABC, FIBA'dan Otto Mayer'e, Box: 114, Reel: 62, (09.01.1964).
- ABC, IIFH'den Otto Mayer'e, Box: 114; Reel: 62, (17.12.1963).
- ABC, FIG'den Otto Mayer'e, Box: 114; Reel: 62, (17.12.1963).
- ABC, FILA'dan Otto Mayer'e, Box: 114; Reel: 62, (17.12.1963).
- ABC, UIPM'den Otto Mayer'e, Box: 114; Reel: 62, (18.12.1963).
- ABC, UCI'den Otto Mayer'e, Box: 114; Reel: 62, (18.12.1963).
- ABC, FIS'ten Otto Mayer'e, Box: 114, Reel: 62, (18.12.1963).
- ABC, FITA'dan Otto Mayer'e, Box: 114, Reel: 62, (19.12.1963).
- ABC, IBF'den Otto Mayer'e, Box: 114; Reel: 62, (19.12.1963).
- ABC, IWF'den Otto Mayer'e, Box: 114; Reel: 62, (19.12.1963).
- ABC, IIF'den Otto Mayer'e, Box: 114; Reel: 62, (26.12.1963).
- ABC, FIFA'dan Otto Mayer'e, Box: 114; Reel: 62, (27.12.1963).
- ABC, ISSF'den Otto Mayer'e, Box: 114, Reel: 62, (30.12.1963).
- ABC, ICF'den Otto Mayer'e, Box: 114; Reel: 62, (06.01.1964).
- ABC, IAAF'den Otto Mayer'e, Box: 114, Reel: 62, (09.01.1964).
- ABC, Otto Mayer'den Birleşik Seyahat Bürosu'na, Box: 114, Reel: 62, (17.04.1962).
- ABC, Avery Brundage'dan İlgililere, Box: 114, Reel: 62, (15.01.1964).
- ABC, Birleşik Seyahat Bürosu (John E. Palveich)'ndan IOC'ye, Box: 114, Reel: 62, (31.05.1962).

CCA. (28.02.1964). 30.18.12/176.12.6, Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (28.02.1964).
CCA (05.06.1964). 30.18.1.2/178.33.6, Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (05.06.1964).
Resmi Gazete (28.05.1962). “Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Statüsü”, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 11113, (28.05.1962), (7444-7446).

Gazeteler

- “Acar: Bundan İyisi Olamazdı”, *Milliyet*, 27.10.1968, 12.
- Arıpınar, E. (1964). “Bakan Yolaç’ı İkaz Ediyoruz”, *Cumhuriyet*, 06.10.1964, 6.
- “Asya Oyunlarına Katılan Atletler Tokyoda Yarışmıyor”. *Cumhuriyet*, 04.10.1964, 6.
- Ateş, K. (2022). “Güreşin Paganini’si Hüseyin Akbaş”, *Aydınlık*, 15.02.2022.
- “Bu Defa Ayakkabı İle Koşacak”, *Cumhuriyet*, 04.10.1964, 6.
- Classon, R. (2018). “Brottarmästaren vet sitt värde: “Jag har inte förlorat en enda match mot ryssarna”. *Sydsvenskan*, 09.03.2018. <https://www.sydsvenskan.se/2018-03-09/brottarmastaren-vet-sitt-varde-jag-har-inte-forlorat-en-enda-match-mot-ryssarna>.
- Classon, R. (2020). “Brottarmästare som var både stark och ödmjuk”. *Helsingborgs Dagsblad*, 23.01.2020. <https://www.hd.se/2020-01-23/brottarmastare-som-var-bade-stark-och-odmjuk>.
- Gilhooly, R. (2021). “When Tokyo unveiled its modernity to the world at the 1964 Olympics”, *The Japan Times*, 15.07.2021.
- “Güreş Listelerini Hala Bildirmedik”, *Milliyet*, 02.10.1964, 8.
- “Güreşçilerin Morali Bozuk”, *Cumhuriyet*, 05.10.1964, 8.
- “Hamit Kaplan”, Büyük Türk Sporcuları, *Milliyet*, 25.10.1982, 4.
- Hasan Güngör Toprağa Verildi”, *Hürriyet*, 14.10.2011.
- Hylan, M. (2008). “Världsmästaren hoppade av i Helsingborg”. *Helsingborgs Dagsblad*, 09.03.2008. <https://www.hd.se/2008-03-09/varldsmastaren-hoppade-av-i-helsingborg>.
- “Hedef Tokyo”, *Cumhuriyet*, 04.10.1964, 6.
- “Kafile Başkanı Bolayır, Çalıştık, Ümitliyiz Dedi”, *Cumhuriyet*, 02.10.1964, 8.
- “Kafilemizi Yolcu Ediyoruz”, *Milliyet*, 01.10.1964, 8.
- “Malik Yolaç Harcırahtan Vazgeçtiğini Açıkladı”, *Cumhuriyet*, 01.10.1964, 8.
- “North Korea To Compete In Tokyo After All”, *Times*, 01.10.1964, 4.
- “Nuri Gücüyener, ‘Spor Seviyemiz Balkanlar Seviyesine Ulaşamadı’”, *Cumhuriyet*, 02.10.1964, 8.
- “Olimpiyat Kafilemiz Bu Sabah Uçakla Tokyoya Hareket Ediyor”, *Cumhuriyet*, 01.10.1964, 8.
- “Olimpiyat Kafilemiz Dün Akşam Tokyo’ya Vardı ve Köye Yerleşti”, *Cumhuriyet*, 03.10.1964, 8.
- “Olimpiyat Kafilemiz Dün Gitti”, *Milliyet*, 02.10.1964, 8.
- “Olympic Snag Overcome”, *Times*, 02.10.1964, 4.
- “Ruslara Künde Yerine Soyadını Ezberleten Güreşçi: İsmail Ogan”, *Habertürk*, 19.10.2018.
- “Tokyo’da Güreşlere 47 Millet Giriyor”, *Cumhuriyet*, 02.10.1964, 8.
- “Tokyo Olimpiyatları’na 4,5 Milyar T.L. Ayrıldı”, *Milliyet*, 29.06.1961, 6.
- Tomizawa, R. (2021). “Oct. 23, 1964: The Olympic day that refined Japan”. *The Japan Times*, 30.04.2021.
- Trumbull, R. (1964). “Olympic Fever Reaches Heights in Japan”. *New York Times*, 18.10.1964.
- Tunaseli, P. (1972). “Olimpiyat İncileri: Hasan Güngör”, *Milliyet*, 20.08.1972, 10.
- Whiting, R. (2014). “Olympic Construction Transformed Tokyo”. *The Japan Times*, 10.10.2014.